RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 308/XI

Datum: 15.10.68.

OBSAH

František ŠAMALÍK /Politika/	Pokus o bilanci	str. 2
Olga ŠUMBEROVÁ Rostislav VOLF /Politika/	Nebyly ztráty na živých	str. 8
Miroslav FILIP /Politika/	Matematika	str. 11
Olga ŠUMBEROVÁ /Politika/	Turistika a politika	str. 12
red.čl. /Politika/	Faktá o cestovním ruchu	str. 13
Čestmír KONEČNÝ /Politika/	Obchod mezi Východem a Západem	str. 14
Sylva GROSZOVÁ /Politika/	Naše speciální zbraň	str. 16
red.čl. /Život strany/	Nově v práci orgánů ÚV KSČ	str. 17
-Za- /Život strany/	Podivné stanovisko	str. 17
Jan TREFULKA /Život strany/	Jde o budoucnost	str. 18
-ek- /Život strany/	Města hlásí klid	str. 19
Miloslav JENŠÍK /Svět v obrazech/	Armáda	str. 20

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 8. - 13. 2/308/XI

POKUS O BILANCI

František Šamalík

Na počátku byla krize. Hospodářská, sociální, národnostní, politická. Každý viděl její symptomy — v nápisech »pozor, padá omítka«, v padajících římsách a domech, ve špatné dopravě, špatných silnicích, nefungujících službách ... Ale ne každý dovedl její příznaky, které před něho kladla všednost každodennosti, povýšit na obecnější, přesnější, a proto zároveň i méně konformní poznání. Dvacet let sebechvalného patosu nás učilo velkoryse zobecňovat »historické úspěchy« (a současně uvědoměle chápat naše »dočasné« obtíže) a odnaučovalo zobecňovat ne — úspěchy.

Bylo sice možné — tak to kdysi řekl Trocký o stalinském systému — aby se kritizovaly desítky a stovky jednotlivých nesprávností, nepořádků a chyb, ale nebylo možné spojit tyto jednotlivosti nějakou obecnější varovnou tendencí. Když Vaculík vyslovil svou známou — tehdy kacířskou a pak oficiálními představiteli vlády dokazovanou — tezi, že v uplynulých letech nebyl vyřešen žádný významný lidský problém, zvedla se velká a hrozivá vlna rozhořčení. Dodnes je opravdu těžko určit proporci opravdového a z různých příčin předstíraného rozhořčení.

Rozhořčení zpřísnilo nejen tvář a slova vládnoucí skupiny, jejích dvorních ideologů a dalších všemi směry se rozkládajících opor, ale zasáhlo i některé nikoli nevýznamné sociální vrstvy. Tady vznikl »omyl«, lépe řečeno, tady se projevila nerovnoměrnost dozrávání a pochopení krize v různých sociálních a jiných vrstvách, jež způsobila, že se kritika nabubřelého sebevědomého patosu zaměňovala za kritiku sociálních, politických a etických ideálů na nichž tento patos parazitoval.

Toto »nedorozumění«, všemi prostředky pěstované, ještě samo o sobě nesvědčí o tom, že si vládnoucí skupina krizovost situace neuvědomovala. Je obecně uznáváno (a empiricky prokázáno), že krize je jediný prostředek reformy nebo změny byrokratického či zbyrokratizovaného systému, že zbyrokratizovaný systém potřebuje už opravdu velikou kumulaci chyb, nespokojenosti atd., než uzná, že příčiny opravdu nejsou výhradně v nepochopení a křivení správné linie a správných směrnic vykonavateli. Naše tehdejší vedení — ať jakkoli váhavě a nedůsledně — uznalo nutnost ekonomické reformy a připustilo možnost bádání i o novém politickém systému, což jistě svědčí o tom, že v nějaké míře uznávalo krizovost situace vyplývající z toho, že dosavadní systém »přestal« odpovídat nové skutečnosti.

Bludný kruh reforem

Jestliže se však zbyrokratizovaný systém musí dostat do krizové situace, aby podnítil a umožnil snahy o reformu, vůbec to neznamená, že demokratický směr této reformy je jedinou alternativou. Nesmí zde mýlit ideologické, demokraticky zabarvené zdůvodnění této reformy, jejíž funkcí je představit ji jako další krok v »rozvíjení socialistické demokracie«, v »uplatnění demokratického centralismu« atd., a tím udržet realizaci všech nutných reforem v rukou oficiálních reprezentantů.

Je třeba přiznat, že představitelé našeho byrokratického systému to neměli z tohoto hlediska příliš snadné. Z různých společenských a zájmových skupin se v každé příznivé a pak už i nepříznivé situaci krystalizovaly demokratizační programy, neuspokojené ani lavinou všemožných reorganizací (v tomto směru nás předčily asi jen neustávající reformní snahy Chruščova), které chtěly byrokratický systém modernizovat, nikoli překonat. Proto bylo nutno za každou cenu zajistit, aby se tato modernizace uskutečňovala jen »shora«, neboť při účasti společnosti na této modernizaci se příliš silně projevovaly demokratizační snahy. A proto se i fakt krize (nebo skutečné situace, což je totéž) musel stát státním tajemstvím, věcí nejzasvěcenějších ze zasvěcených, kteří zároveň ze svých vysokých a mocných míst šířili uklidňující opium »historických úspěchů«.

Na základě různých opiátů (doplněných ovšem i přirozenějšími materiálnějšími momenty) si tito politikové vytvářeli sociální oporu, jež měla být kdykoli mobilizovatelnou protiváhou demokratických sil (druhou, nepřímou a méně spolehlivou sociální oporu si byrokratický systém vytvářel v těch, kdo přestali věřit v možnost jeho radikální změny). Čím častěji a výrazněji ji bylo nutno používat — v souladu s prohlubováním krize a jejím uvědomováním — tím častěji a výrazněji však zasahoval byrokratický systém i sám sebe, neboť se musel zbavovat vlastní »vnitřní opozice«. Odpuzoval od sebe i ze sebe myslivé a samostatné lidi, ačkoliv byl v situaci, kdy je naléhavě potřeboval. Byl tlačen k modernizaci, ale zároveň byl nucen i k tomu, aby spolehlivost a loajalitu nadřazoval modernosti koncepcí.

Tak se utvořil matoucí bludný kruh — matoucí proto, poněvadž rozporné postavení politického vedení způsobovalo, že muselo zdůrazňovat i kladný poměr k reformám, i když ne k »reformátorům«,

čímž udržovalo naději, že to s ním také »nějak půjde«. Ale vedení, které se zbavuje reformátorů, není schopné důsledně realizovat ani reformy; vedení, které činí svou nedotknutelnost a nadřazenost podmínkou jakékoli modernizace, nemůže důsledně modernizovat ani za předpokladu, že je samo moderní, což ani zdaleka nebyl náš případ.

Na půdě hluboké sociálně politické krize se tak politické vedení stalo klíčovým článkem uvedeného bludného kruhu. Bylo v něm nejslabším článkem, protože nemohlo vážně tuto krizi řešit, aniž by se samo nezničilo. Bylo však i nejsilnějším článkem, neboť v pseudodemokratickém systému stálo mimo jakoukoli kontrolu a odpovědnost a přitom disponovalo takovými prostředky, že mohlo zabránit formování sil, schopných vyvést stranu i zemi z neutěšené situace. Zákaz Literárních novin, stejně jako studentský Strahov, byly poslední demonstrací této síly, byly posledním pokusem vyloučit demokratickou alternativu, ale právě v něm se naprosto obnažila neschopnost tohoto vedení sjednotit všechny ty, kdo mohou přispět k řešení krize. Tím ovšem vůbec nechci říci, že tehdy u všech padly všechny iluze; všichni víme, že na mnohých místech se tento tvrdý kurs přivítal s neskrývanou úlevou a že na mnohých místech posílil pesimistické nálady.

Význam a hranice ledna

Lednové plénum ÚV prolomilo tento bludný kruh (tím se vlastně už tehdy vyloučila možnost čistě živelných akcí probíhajících mimo jakýkoli kontakt s oficiálními orgány strany a státu). Je jistě obtížné říci, jak dalece si různí členové ÚV uvědomovali význam těch rozhodnutí, jež byla přijata, a jaké možnosti tato rozhodnutí otvírají. S určitostí lze však z uveřejněné zprávy o tomto zasedání soudit, že kabinetní principy nejenže nebyly odsouzeny, ale naopak vědomě uplatněny v dohodě, že vlastní obsah kritického a dramatického střetu uvnitř vedení strany nebude »prozrazen«.

Hlavní nedostatek zprávy proto nebyl v tom, že obsahovala málo informací, ale v tom, že tyto informace byly nesprávné. Dověděli jsme se z ní, že A. Novotný byl uvolněn z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ »na základě vlastní žádosti«, ačkoli dělal všechno možné, aby si své mocenské postavení uchoval; že s osobností A. Novotného »jsou spojeny významné úspěchy, kterých strana v těchto letech dosáhla«, ačkoli i na tomto zasedání se ukazovalo, jaké nedostatky a chyby jsou spojeny s touto osobností; že v osobě A. Dubčeka, nového prvního tajemníka ÚV, se zachovává kontinuita stranického vedení a zhodnocují se zkušenosti z dlouholeté stra-

SNÍMEK ČTK

3. 8. 1968: Po podepsání bratislavské dohody

nické práce«, ačkoli už sám způsob, jakým byla provedena změna ve vedení strany, byl prolomením této kontinuity; že jednání ÚV »vyústilo v duchu naprosté jednoty a semknutosti«, ačkoli se v tomto jednání začala výrazněji rýsovat hranice mezi stoupenci demokratické a byrokratické orientace.

Zdá se však, že právě tento fakt poměrně přesně odráží tehdejší situaci: Novotný byl poražen, ale nebyl poražen »duch systému«, který reprezentoval a který v podstatě rozhodujícím způsobem ovlivnil redakci lednové zprávy. Zdůraznění zásluh Novotného mělo zřejmě čelit předpokládané vlně kritiky a zároveň uklidnit ty, kdo byli jeho oporou — to je možný styčný bod »demokratů« a »byrokratů«. Poukaz na kontinuitu vedení naznačoval, že ani principy dosavadní politiky a dosavadního systému nebudou měněny. A teze o naprosté jednotě a semknutosti je pěkným výrazem tendencí kabinetní politiky, jež v žádném případě nechce připustit, aby se rozpory uvnitř vedení řešily za účasti vedených, neboť tento demokratický způsob má za následek obavu, že »situace by se vymkla vedení z rukou«, což je negativní vyjádření té — z hlediska demokracie — pozitivní skutečnosti, že se rozvíjí »spontánní iniciativa«.

Celkový duch této zprávy zároveň dokazoval, že jen v míře, v níž se tato spontánní iniciativa bude rozvíjet, se mohou demokratické síly ve vedení strany stát skutečně rozhodujícími. Že bez výrazné a všestranné podpory pokrokových společenských sil budou pohlceny byrokratickým systémem, který byl v uplynulých letech s takovou důkladností vybudován. Odvoláním Novotného byla sice odstraněna hlavní překážka sociálně politické krize, ale — jak o tom svědčí obsah zprávy — nebyly ani zdaleka odstraněny snahy řešit tuto krizi byrokratickými prostředky.

Možnost rehabilitace politiky

Aby se mohla stát faktem demokratická alternativa, bylo nutno rehabilitovat politiku ve smyslu cílevědomého utváření stanovisek sociálních sil, ve smyslu vytváření jejich autonomie, jež je nezbytnou podmínkou jejich vlivu na politický život a politická rozhodování. Tady se musely střetnout dvě politické tendence — jedna vedená snahou vyhnout se vlivu iniciativních společenských sil — druhá snahou uvolnit tento vliv. Tyto tendence se krystalizovaly v době, kdy pochopení krize i pochopení smyslu událostí bylo příliš nerovnoměrné a — aspoň v některých vrstvách — příliš nazírané očima minulosti. Pro mnohé se tak celý problém redukoval na kádrovou — sice velmi významnou — záležitost, jejíž podstatou je »rozdělení« nebo »dekumulace« funkcí.

Toto stanovisko je ovšem pochopitelné, neboť záměna chyb systému za chyby osob se nabízí nejdříve, je nejpochopitelnější a nejpřijatelnější, zatímco kritika systému je náročnější i nepříjemnější, neboť vyžaduje důslednou sebeanalýzu i každého jednotlivého článku systému. Z hlediska sociální psychologie je vůbec velkou výhodou zbyrokratizovaného systému to, že může na konkrétní osobu nebo osoby svést všechny nezdary a špatnosti (které tím vykupují další trvání systému) a zároveň pochválit všechny jeho členy a články, s jejichž talentem a úsilím tito viníci mrhali.

Je úplně přirozené, že hlubší poznání toho, jaký smysl má odvolání Novotného, krystalizovalo nejrychleji v těch vrstvách, jež si byly nejvíce vědomy hloubky naší krize. V jejich postoji k tomuto faktu proto nepřevažovalo překvapení, ale ulehčení. Proto jako první dešifrovali obsah oficiální lednové zprávy, čímž začali diskreditovat to, co v ní bylo ještě pozitivně určeno — především činnost A. Novotného. Jim byla nejvíce známa jeho nekulturnost, netolerantnost a intrikánství, jeho snaha udržovat dělnické hnutí v antikvární korporativní uzavřenosti, jeho nacionální nihilismus atd.

Byly to však zároveň vrstvy, které předlednový systém obklopoval neustálou podezřívavostí a vůči nimž jako »kolísavým«, »nespolehlivým«, »revizionistickým« apod. neustále mobilizoval »všechny uvědomělé síly«. Ale v situaci, kdy se vedení zavázalo neinformovat veřejnost o povaze sporů a kdy váha progresivní části vedení strany byla vázána na sílu podpory veřejnosti, jedině tyto vrstvy mohly veřejnosti pomoci pochopit pravý stav. Ony také mohly angažovat všechny občany pro demokratickou alternativu.

To je vlastní základ velké averze vůči novinářům, spisovatelům a vůbec komunikačním prostředkům. Ta je v polednovém vývoji velmi výrazná a byla přirozeně z různých stran různě využívána i zneužívána — i pro obhajobu kabinetní politiky. Záznam besedy z pražské Tesly, uveřejněný v RP, je z tohoto hlediska velmi poučný. Žádá, aby demokratizační proces řídilo vedení strany a aby se vnitrostranické věci neprojednávaly na mimostranické půdě. Jen postupně tehdy zrálo pochopení, že veřejné projednávání vnitrostranických věcí je v dané situaci nezbytnou podmínkou toho, aby progresivní část vedení vůbec mohla realizovat demokratizační proces.

Dnes už máme velmi značné mezinárodní zkušenosti, které zcela jasně ukazují, že některé hlavní rysy naší revoluce mají význam nejen místní a specificky národní, nejen ruský ale i mezinárodní... Bylo by ovšem velmi krutou chybou zveličit tuto pravdu a rozšířit její platnost i na jiné, a ne jen na některé hlavní rysy naší revoluce. Stejně by bylo chybné pouštět ze zřetele, že po vítězství proletářské revoluce alespoň v jedné z vyspělých zemí nastane pravděpodobně příkrý obrat, totiž že Rusko se brzy nato stane zemí, která už nebude vzorem, nýbrž opět se stane zemí zaostalou (v »sovětském« i v socialistickém smyslu).

V. I. LENIN, SPISY, SV. 31, STR. 15

Síla a úskalí antibyrokratické kritiky

Zdůvodnění demokratické alternativy vyžadovalo — v této výchozí fázi — důsledné odhalení byrokratické alternativy, což znamenalo, že novináři a jiní museli otevřeněji vyslovovat fakta a názory, proti nimž se v uplynulých letech vždy mobilizovali i ti, kteří měli být dnes přesvědčeni a získáni. Vyslovovaly se přirozeně s různou hloubkou, s různým emocionálním nábojem i různým stupněm politické naivity nebo politické moudrosti, právě tak jako s nestejným stupněm přihlížení k politické realitě a stupni zralosti společenských sil.

Nejotřesnější bylo všestranné odhalení faktů zvůle, nelidskosti, zneužívání moci. Tato fakta vyvolala obrovský morální šok, takže bude třeba zřejmě delšího úsilí, než se po těchto strašných zkušenostech podaří dát »moci« racionálnější a demokratičtější určení a prokázat jednostrannost teze, že »mocenská elita má za všech okolností jediný rozhodující zájem — udržet moc«. Tato etická diskvalifikace moci (u Svitáka opřená o »suverenitu«, tj. nejvyšší moc lidu, jež je u něho kupodivu etický naprosto bezúhonná, ale také naprosto utopicky pojatá), plně pochopitelná, je v naší situaci, kdy chceme uskutečnit základní rekonstrukci mocenského systému, spíše prospěšná, neboť více nutí k jeho racionalizaci a demokratičnosti. Přestává však být prospěšná tam, kde povzbuzuje různé síly k etické a totální negaci politiky.

Kritika »deformací« a »výstřelků« předlednového režimu, přes šokující ostrost a otevřenost, převáděla však pozornost k »druhořadým« problémům, neboť — obecně vzato — nedemokratický byrokratický systém je bez nich také myslitelný. Kritika tohoto zneužívání moci není ještě kritikou určité koncepce a organizace moci, pro niž jsou tyto »deformace« nikoli nahodilostí (tj. nejsou deformací), ale jejím logickým a přirozeným projevem. Z hlediska masové diskreditace měla ovšem tato empirická fakta (a aféry typu Šejny) klíčový význam.

Hlubší zásah předlednového režimu obsahovala kritika jeho »totalitních« tendencí, neboť byla už více spojena s požadavkem demokratických institucí a demokratických práv a svobod. V ní se výrazně zdůvodňovala nutnost diskontinuity, nutnost skutečně leninského pojetí socialismu a nového politického systému. O žádné z těchto otázek se neuvažovalo chladně teoreticky — o všech mluvila veřejnost. Nastala doba schůzového demokratismu, doba mítinků, manifestací a podpisových akcí, která znamenala konec politických monologů a kabinetních politiků, konec, kteří však mnozí z nich stále nechtěli brát v úvahu.

To už byla doba, kdy postačující legitimací nebylo pouze to, že někdo »byl pro rozdělení funkcí«. Kladla se stále naléhavěji otázka odpovědnosti za předchozí politiku i otázka, zda existující vedení je s to důsledně realizovat demokratizační proces. Z této druhé otázky vznikal požadavek svolat mimořádný sjezd strany, který z podivných důvodů byl v některých místech na Slovensku pokládán za výraz nedůvěry k Dubčekovu vedení. Z první otázky vyplynul — neboť málokdo věřil, že »ÚV je natolik silný a zdravý« — mimořádný tlak vůči všem těm, kdo se skutečně nebo domněle v minulosti zdiskreditovali.

V důsledku tohoto tlaku mnozí představitelé předlednového režimu podávali demisi a posilovali tak iluzi, že všichni ustoupí tomuto politickému a morálnímu nátlaku. Jestliže však odpůrce chce svést boj za každou cenu, nelze se tomuto boji vyhnout. Jestliže dřívější systém byl zároveň »logický«, mezinárodně uznaný a mezinárodně realizovaný, pak i jeho reprezentanti museli logicky odmítat demisi — s očekáváním vnitřní i vnější podpory. Z hlediska demokratizačního procesu byl tento odpor faktorem, který dynamizoval společnost a nutil k stále výraznější kritice minulosti (byl zřejmě i jedním z důvodů tak neočekávaně brzkého svolání mimořádného sjezdu na 9. září).

Nová úloha veřejného mínění

Veřejné mínění se v důsledku faktického zrušení cenzury stalo autonomním politickým faktorem jak v kritickém hodnocení minulosti, tak v pozitivním hledání »československého modelu socialismu«, čímž ztěžovalo oficiálním orgánům převzetí iniciativy.

Pokud však nebyly v ÚV, NS a jinde vytvořeny personální předpoklady pro novou politiku, potud se tato snaha o převzetí iniciativy setkávala i s nedůvěrou představitelů veřejného mínění. Tato nedůvěra měla jistě své ospravedlnění v neustávající kritice prostředků masového působení, silné především ve funkcionářském aktivu strany, státní správy a v Lidových milicích. Květnové plénum ÚV KSČ (kde se projevil pozoruhodný rozpor mezi duchem diskuse a duchem přijatých dokumentů) bylo vlastně — až na výjimky — plně neseno touto kritikou. Sociální základ této kritiky — spíše odhadovaný než přesně zjištěný — mj. vysvětluje i určité kolísání a proměny některých »progresívních« politiků, jejich »koketování« s konzervativními stanovisky.

Tato nedůvěra byla oprávněna i tím, že snaha oficiálních míst o převzetí iniciativy měla více obranně kritické než ofenzívní prvky. Snaha o přesnější formulaci minulého, o přesnější formulaci nutných demokratických opatření a o jejich formálně právní zakotvení nebyla tak výrazná jako kritičnost vůči »výstřelkům« komunikačních prostředků. Tento pojem se v určitém období stal téměř hlavní politickou kategorií, což samo o sobě svědčí o převaze tohoto obranně kritického postoje.

Nestejnorodé složení ÚV KSČ muselo přirozeně paralyzovat iniciativu progresívního jádra, což znamenalo, že napětí mezi pokrokovými požadavky veřejnosti a stupněm jejich realizace se nezmenšovalo (do 21. 8. jsme vlastně neměli novou úpravu tak základních demokratických svobod, jako je svoboda spolčovací a shromažďovací). To ovšem znemožňovalo, aby strana demokraticky převzala iniciativu. Akční program byl v tomto směru největším pokusem. Nebyl však plně úspěšný v důsledku některých kompromisních formulací (důkaz vlivu byrokratických orientací), především však proto, že dynamika požadavků společnosti řadu programových tezí předběhla.

Obranné snahy vedoucích orgánů — proti nesprávné či překroucené kritice nebo zdůvodňující nutnost některých institucí, na něž se kritika nejvíc soustřeďovala — nedokázaly současně provést účinnou a přesvědčivou analýzu starého systému. Mísily se v nich odsuzování i apologetika, takže spíše utvrzovaly pocit o kontinuitě politiky, což ztěžovalo novou orientaci celé strany a jejích sociálních opor.

Hledání nového systému

Mnoho lidí se zaklínalo obavami o osud socialismu. Mělo pravdu v tom smyslu, že starý systém socialismu se skutečně radikálně rozpadal. Jeho zá-

kladní organizační opory se hroutily nebo podstatně měnily. Byl to i důkaz toho, že dřívější byrokratický systém byl udržován v »jednotě« a »soudržnosti« převážně vnějšími mocenskými prostředky. Nové a bohatší členění politického života hledalo takové formy sdružování, v nichž by různé organizace přestaly být pouhými »převodovými pákami«. Bylo v souladu se základní a revoluční tezí nového stranického vedení, že strana odmítá opírat své vedoucí postavení o fakt moci, že její postavení musí být výrazem souhlasu společnosti.

Národní problémy

Diferenciační a emancipační tendence byly a jsou modifikovány národními i územními požadavky, jež mají mimořádný význam proto, poněvadž podstatně ovlivní budoucí podobu našeho politického systému a státního života vůbec. Síla slovenského národního hnutí je přímo úměrná síle dřívějšího nacionálního nihilismu a v určité míře překvapila i české kritiky tohoto nihilismu. Je pravděpodobné, že tato síla byla i důsledkem ne tak hluboké diferenciace slovenského politického života.

V pozici »federalistů« byly nesporně zahrnuty i konzervativní složky, jež se chtěly obrnit vůči demokratické kritice. Není to přirozeně jen slovenská specifika, neboť i v českých zemích měly a mají konzervativní tendence různé — i když ne tak výrazné možnosti zamaskování. Ale ještě před 21. srpnem bylo patrné, že výbuch národních požadavků byl vystřídán — řečeno Husákovými slovy — snahami o rozumný kompromis.

Provincializace způsobená centralizačními snahami předlednového systému zasáhla ovšem nejen Slovensko, ale i jiné oblasti (lze říci, že centralizační snahy všechno provincionalizovaly tak důkladně, že i představitelé ústředí mohli a museli mít provincionální, nevýrazný výměr). Historická specifičnost Moravy způsobila, že moravský protest proti této provincionalizaci vyústil v požadavek tříčlenné federace, požadavek racionálně a historicky zdůvodňovaný a právě tak i iracionálně a lokalisticky podporovaný. Nezávisle na tom je však patrné to, že potřeba záruk proti umrtvujícímu centralismu je pociťována masově. Všechny budoucí náměty správního uspořádání státu musejí být přesvědčivé svým zaměřením proti oživování byrokratickocentralistických snah. A také možnostmi, které poskytnou pro uskutečňování sociálně ekonomických, politických a kulturních potřeb jednotlivých oblastí.

Spor strany...

Všechny tyto diferenciační procesy prohlubovaly a zvýrazňovaly hranici mezi progresívními a konzervativními silami ve straně. Žádný z těchto pojmů nebyl vážněji analyzován — neznáme přesně ani strukturu našeho »konzervativního myšlení«, ani strukturu »progresívního myšlení«. Lze je tedy používat pouze jako zkratkový výraz pro předlednový byrokratický model socialismu a pro model demokratického a humanistického socialismu, který chceme uskutečnit.

Spor uvnitř strany byl zastřen tím, že představitelé konzervatismu nevystupovali vůči progresívním stanoviskům přímo. Dubnové plénum ÚV KSČ bylo vším možným, jen ne polemickým dialogem různě smýšlejících. A. Novotný sám — k obecnému překvapení — na něm pronesl pěkná slova o nutnosti řešit národní požadavky Slováků federativním způsobem a dokonce projevil velkou starostlivost o práva maďarské menšiny. Představitelé předlednového režimu se slovně hlásili k nové politické orientaci — jejich postoje se skrývaly za různě intenzívní kritikou tzv. »výstřelků« novinářů apod. Vznikal optický klam, že konzervatismus existuje jen v zlobném a primitivním antisemitismu a v prohlášení »jodasovských« skupin. »Dubčekovo vedení« se stalo symbolem nové politiky; manifestační přihlášení se k němu nebylo v této situaci přesným obrazem rozložení sil, neboť toto vedení symbolizovalo současně kontinuitu i diskontinuitu, jak o tom svědčí i různorodé reakce na různé kroky tohoto vedení.

...a spor stran

V procesu po lednu se zdůrazňovaly především ty principy a svobody, které lidé pokládali za nejdůležitější z hlediska porážky starého — především svoboda projevu. Její nedostatek pociťovaly ovšem různé vrstvy nestejně — některé ji z hlediska vlastního postavení vůbec nepostrádaly a ještě jiné ji vůbec nechtěly. Na tomto základě vznikla představa, že demokratizace je hlavně záležitostí a potřebou intelektuálů, že dělnické třídě vůbec nic nepřináší. Jen postupně a váhavě se začala objevovat idea »samosprávy« — ani tato idea nebyla však v našem dělnickém hnutí příliš silná (jako třeba v Polsku a Maďarsku v roce 1956).

Současně se snahou o samosprávu se začaly formulovat i »racionální« námitky vůči ní. Odmítání samosprávy není ovšem jenom výrazem lhostejnosti — může být i racionálním aktem, volbou opřenou o zvážení výhod a nevýhod, jež samospráva přináší. Ať už jsou však příčiny malé přitažlivosti samosprávy jakékoli, je nutno proti nim účinně působit, neboť demokratický socialismus by bez samosprávy zůstal pouhým zlomkem. Teprve samospráva může zrušit byrokratickou strukturu ve výrobní oblasti. To je ovšem teoretické tvrzení, jež by se ještě nestalo »všeobecnou pravdou« proto, poněvadž některé významné sociální vrstvy nebyly ještě plně vtaženy do demokratizačního procesu.

Naše společenská praxe a myšlení se však už dostaly do nových poloh. Frazeologie předlednového systému postupně mizela — v čisté podobě jsme se s ní setkávali jen v polemických vystoupeních některých našich kritiků. Jejich ideologicky motivované kritiky používaly »tradiční«, a proto pro naši novou skutečnost neadekvátní jazyk. Nerovnoměrnost rozvoje socialistických zemí způsobila, že se proti nám používalo obdobných argumentů, jakých jsme my v minulosti používali například proti Polsku.

V těchto kritikách se náš demokratizační proces zračil především jako uvolňování »antisocialistických« a »kontrarevolučních« sil a pro potvrzení těchto stanovisek nebylo opomenuto nic, co bylo možno takto využít. Tento ideologický tlak, který vyvrcholil ve varšavském stanovisku, vnesl do našeho obrodného procesu nové rysy. Překlenul mnohé vnitřní spory a vytvořil novou formu kontaktů mezi společností a politickým vedením. Demokratické hnutí na podporu naší suverenity bylo tak mohutné, že ani na základě tak autoritativní kritiky

se nepodařilo zformovat a aktivizovat vnitřní stoupence předlednového režimu.

Mnoho věcí však svědčilo o jeho oporách. Náš demokratizační proces byl ještě příliš krátký. Příliš často v něm zaznívaly hlasy, jež demokracii spíš spojovaly s různými nebezpečími. A tak jsme měli ještě dost daleko k všeobecnému pochopení demokracie a ještě dále k tomu, abychom se naučili působit a pracovat demokratickými formami a prostředky. Organické sepětí demokracie a socialismu bylo teprve před námi — bylo to nové a neznámé pole, kde nelze jen obnovovat a navazovat, ale především vynalézat.

21. srpen

Po Čierné a Bratislavě nastalo viditelné uklidnění. Z přijatého dokumentu bylo patrné, že rozdíly v hodnocení našeho vývoje trvají, zdálo se však, že tyto rozdíly budou pouze základem dialogů, jednání, bližšího poznávání. V tomto duchu působily i návštěvy jugoslávských a rumunských představitelů, které výrazně demonstrovaly mezinárodní uznání a podporu naší polednové politické orientace.

Zahraniční politika i zahraniční podpora zvýraznily mezinárodní aspekty našich demokratizačních snah, ale naše přesvědčení o faktu suverenity a o principech nevměšování do vnitřních záležitostí bylo zřejmě tak silné, že znemožnilo plné docenění ohraničujícího vlivu těchto aspektů. V každém případě byl pocit naší »nedotknutelnosti« daleko silnější než pocit opačný, ačkoli ani tento druhý — pesimističtější a zároveň reálnější — pocit po Čierné a Bratislavě úplně nezmizel.

Přesvědčení o tolerování naší politiky nebylo jistě neodůvodněné. Usilovali jsme nikoli o abstraktní demokracii a humanismus, ale o socialismus imanentně zahrnující větší stupeň osvobození a zlidštění člověka a občana. Mluvili jsme o »československém modelu socialismu«, ale tento model jsme chtěli vytvářet na základě autentičtějšího pojetí myšlenek Marxe a Engelse, Lenina a Plechanova, Luxemburgové, Gramsciho a jiných marxistů, na základě myšlení a praxe pokrokových socialistických hnutí všech zemí. Chtěli jsme pevněji a organičtěji včlenit marxismus do kultury a tradic našich národů ne proto, abychom demonstrovali naši odlišnost, ale proto, abychom na základě naší faktické odlišnosti hlouběji uplatnili a rozvíjeli společný program všestranného osvobození člověka.

Z těchto a dalších důvodů plynula naděje, že existující rozpory budou postupně překonány, že musí dříve nebo později dojít k porozumění mezi stranami a státy, které se opírají o tytéž ideologické zdroje a socialistické cíle. Z nich plynulo i přesvědčení, že socialistické síly mohou udržet a upevnit svou hegemonii i za podmínek rozvinuté demokracie. Tomuto přesvědčení odpovídala i naše snaha dát pojmu občan skutečný politický význam, tj. dát každému občanu možnost plného projevu v politické oblasti. Je přirozené, že takové rozšíření politické aktivity a iniciativy nevyhnutelně vyvolává — na obou pólech — krajní formy projevu; jejich význam nebyl oficiálními místy přehlížen, ale byl posuzován z hlediska jejich sociálního významu, z hlediska našich mocenských i jiných obranných prostředků, z hlediska mimořádné autority, kterou strana v polednovém období získala.

Proto byl 21. srpen tak neočekávaný a šokující pro celou naši veřejnost. Byl to den, který každého a všechny »zpolitizoval«, který výrazně včlenil další a tentokrát rozhodující sociální síly do toho politického procesu, který se rozvíjel po lednu. Porada delegátů XIV., mimořádného sjezdu, svolaná mimořádně a v mimořádné situaci, se prohlásila — bez ohledu na nějaký »parlamentní kretenismus« — za XIV., mimořádný sjezd. Byl to akt, kterým komunisté vyjádřili mínění všech rozhodujících sociálních vrstev naší společnosti a který by byl neuskutečnitelný bez jednoznačné podpory dělnické třídy.

Lze jistě souhlasit s názorem, že XIV. sjezd zkomplikoval situaci, ačkoli zřejmě nebude jednota v tom, jak a komu ji zkomplikoval. Podstatné pro naši situaci je však to, že nikoli stanoviska přijatá sjezdem, ale moskevské dohody se stávají východiskem z naší dnešní situace, i když ovšem »formální« zrušení stanovisek sjezdu neznamená zrušení sociální opory těchto stanovisek.

V moskevských dohodách se konstatuje, že není návratu k »předlednovému režimu«. Z praktického hlediska jsme však nesporně v této chvíli v situaci, jež v mnoha směrech dává užší rámec společenské aktivitě než předlednový režim. To je realita, v níž se nacházíme, kterou musíme promýšlet, z níž máme a musíme hledat východisko. Je to realita, která je příznivá kabinetní politice i vzrůstu sebevědomí byrokratických sil, která je příznivá právě tak apatii a beznaději jako beznadějné a bezvýchodné dobrodružnosti. Realita, která klade otázku, zda — jako malé národy ve hře velikých sil — máme, nebo nemáme možnost vlastní a samostatné politické aktivity.

Myslím, že komunisté nemohou zaujímat jiné než aktivistické stanovisko, že nemohou ani v dnešní situaci — přes všechny nezdary a překážky — přestat s formováním sil nezbytných pro naši samostatnou státní a socialistickou iniciativu. Bez této činnosti by napomáhali takovému přeskupení našich vnitřních sil, jež by mohlo naši orientaci na demokratický socialismus přehlušit byrokratickou orientací.

Možnost takovéto politické činnosti však závisí na odchodu vojsk pěti zemí, což je spojeno s »normalizací« a »konsolidací« poměrů u nás. Nejsme bohužel autoritativními interprety těchto pojmů, což ovšem jistě nezbavuje naši politickou reprezentaci povinnosti, aby usilovala o jejich výklad právě v duchu »polednové politiky«.

Je tedy ještě mnoho nejasností, mnoho neurčitosti. Jestliže však nemáme důvod pochybovat o Husákově tvrzení, že »Slovensko získalo sjezdem KSS náskok v orientaci strany, v orientaci našeho lidu, ... náskok v normalizaci a konsolidaci poměrů ...«, pak se můžeme oprávněně domnívat, že sjezd komunistů českých zemí a XIV., mimořádný sjezd budou právě těmi normalizačními faktory, na jejichž základě se vytvoří podmínky naší nové demokratické a socialistické iniciativy reprezentované vedením, které bude výrazem demokratického rozhodnutí celé strany.

Stát je silný tehdy, když masy všechno vědí, mohou všechno posoudit a dělají všechno uvědoměle.

V. I. LENIN: SPISY, SV. 26, STR. 246

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 8. - 13.

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 16. - 18.

8/308/XI

Nebyly ztráty na živých

OLGA ŠUMBEROVÁ,
ROSTISLAV VOLF

Náchodské náměstí T. G. Masaryka je dnes oázou míru. Jasně odbíjejí hodiny na radnici a podvečerem zní hudba z hotelu Beránek. Uprostřed náměstí trůní líbezný kostelíček sv. Vavřince s došková střechou a boubelatou bání zvonice. V přísění kostela rozjímá několik stařenek. Na dveřích je připevněna výzva k věrným katolíkům, aby přihlásili svoje děti na hodiny náboženství. Píše se v ní: »Toto již nebude šikanováno ani zesměšňováno . . .«

Kdyby někdo spadl do Náchoda rovnou z nebe, kdyby za sebou neměl cestu, přes niž ještě vlají nápisy NESTRZELAJCE DO NAS PRAVDY NEZNAJE — neuvěří, co se tu dělo před několika týdny. Ve městě je klid, všechny plakáty a nápisy byly pečlivě odstraněny, nejsou patrny žádné jizvy, žádné rány. Pracující nastupují ukázněně do závodů, zřekli se volných sobot, dělají v prodloužených směnách. Psát o pracovním nadšení by bylo nevhodné. Náchod je město textilu, město žen. Mají rodiny, doma je čekají děti. Je to od nich obět.

Ve středu 21. srpna 1968 prožili v Náchodě totéž co v jiných městech republiky. Šílený otřes, zklamání, pohoušení. Od nedalekých hranic se blížily tanky, džípy, obrněné vozy v nekonečné koloně. V nich přijížděli sovětští a polští vojáci. Bláhoví lidé jim postavili do cesty dvě barikády. Cizí vojáci žádali jejich okamžité odklizení, jinak se prostřílejí. Občané Náchoda odmítli barikády bourat. Chvíle hrůzy. Pak se sovětské tanky a obrněnce oddělily od polských a vracely se zpět k hranici, vyhledat schůdnější vstup do naší země. Před městem zůstali jen Poláci. Sami rozebrali překážky a pokračovali v cestě. Sotva ochmýření hoši se s holýma rukama vrhali před jejich tanky. Dospěli je museli odvést.

Část polských vojáků zůstala před městem, ostatní se rozjeli do kraje. Ve vesnici za Náchodem položily děti na silnici kovové ježky. Džíp, který vedl vojenskou kolonu, píchl o ně obě přední kola. Děti tam stály a smály se. Z džípu vylezli důstojníci, smutně zakroutili hlavou, spravili kola a jeli dál. Bez jediného výstřelu obsadila polská vojska náchodský okres. Nevznikly žádné ztráty na životech. Vlastně ano. Jedna. Spáchal sebevraždu člověk, který neuměl přežít to strašné zklamání.

■

Z vyprávění Jožova známého: »To bylo v roce 1945, při osvobozování naší země byl těžce zraněn sovětský voják Nikolaj. Jeho jednotka, pronásledující nepřítele, ho musela nechat na místě. Byl by vykrvácel, ale tam u Bělovsi ho našel právě Jožo. Ujal se raněného a zachránil mu život. To se ví, že se skamarádili, psali si. Ale teprve loni přijel Nikolaj zase do Náchoda, za Jožou, který pracoval

na okresním sekretariátě strany. Byla z toho ve městě velká sláva. Nikolajovi se tu líbilo a sliboval, že zase brzy přijede ...«

Zpráva z tisku: »Na sekretariátě strany v Náchodě si vzal život v noci z 23. na 24. srpna čestný a obětavý pracovník Josef Dítě.«

■

Velitel polské vojenské posádky neuplatňuje vůči Náchodu žádné násilí. Posílá parlamentáře a vyjednává. Otcové města ho požádali, aby nepouštěl do Náchoda vojenská vozidla. Uličky jsou úzké, dlažba špatná, mohlo by dojít ke škodám. Major Malek to pochopil. Čte okresní noviny Nový čas a zaškrtává výrazy, které se mu nelíbí. Takhle se dnes nesmí psát, vzkazuje. Zářijové dny jsou chladné, často prší. Major Malek žádá uvolnění objektu, v němž by se mohl ubytovat štáb. Po nekonečných tahanicích je vyklizena budova koupaliště. Teď se začíná jednat i o ubytování vojáků. »Kdo ví, jak tu dlouho zůstaneme. Brzy bude zima,« vzkazuje velitel.

Major Malek, tak jako ostatní velitelé cizích vojsk, dostal rozkaz, že nyní je třeba navazovat družbu s místním obyvatelstvem. Vzkazuje, že by rádi navštívili závody, pořádali besedy s pracujícími, poslali by i kulturní úderky. Je za městem a nedovede pochopit, jaká je v Náchodě nálada. Lidé jsou celí rozbolavělí a do takových besed jim není. Otcové města to vědí. Stačí docela malá jiskra, padnou zlá slova, všechno se může stát. Vyřizují panu majorovi, že teď není vhodná doba na družbu.

■

Hospodářské ztráty jsou obrovské, ale dají se postupně napravit. Zato ty druhé nelze odčinit. I když se nedají vyčíslit. Změnily se vztahy a city lidí.

■

Na okrese Náchod je zaměstnáno 6000 polských dělnic. Je tu nedostatek pracovních sil, a proto pomáhají v textilním průmyslu, v zemědělství, v lesním hospodářství. Sžít se s našimi lidmi jim nikdy nedělalo potíže. Vždyť jde o obyvatele dvou sousedních okresů a hranice mezi spřátelenými státy dovolovala vždy čilý a srdečný vzájemný styk. To, co se stalo 21. srpna, změnilo najednou i tyto vztahy.

Když projížděly polské tanky kolem textilních závodů a internátů, většina polských děvčat netušila, co se děje. Vyběhla na silnici a mávala svým krajanům. Domnívala se, že jde o vojenské cvičení. Mávala a usmívala se. Lze pochopit, jak to působilo na naše lidi. Teplota vztahů klesla rázem pod bod mrazu. Padla ostrá slova i výhrůžky z obou stran. V každém závodě to bylo trochu jiné, ale všude to dopadlo stejně. Během dvou dnů většina polských dělnic opustila Náchodsko a vrátila se domů. Zastavily se stroje, které obsluhovaly, ztráty ve výrobě hrozivě rostly. Za čtyři dny — od 21. do 25 srpna — dosáhly v závodech spotřebního průmyslu na okrese 13 miliónů 707 000 Kčs.

■

TEPNA Náchod zaměstnává 650 polských pracovnic. Asi 300 jich denně přivážejí z Polska a odvážejí opět domů zvláštními autobusy. Dívky ze vzdálenějších míst bydlí s našimi děvčaty v pěkných internátech. Nikdy se mezi nimi nedělaly žádné rozdíly. Ve středu 21. 8. to v Náchodě nevypadalo dobře. Polky se samy rozhodly, že odjedou okamžitě domů. Co když z toho bude válka? Marně je vedoucí provozů přesvědčovali, zůstalo jich jen několik. Město zachvátila panika, nejungovaly spoje, výroba se někde zastavila na dva, jinde na tři dny. Pak se začalo zběsile dohánět. Šlo to těžko. Vázla příprava, stálo mnoho strojů. Zavedly se prodloužené směny, každý musel kromě své práce ještě někde zaskakovat, do dílen nastoupili úřednící, na pomoc přišlo 51 důchodkyň.

V pondělí 26. srpna se vrátilo do práce 150 polských dělnic. Málem z toho byla stávka našich žen. Když odešly, ať si tam zůstanou! Obejdeme se bez nich! Jsou to beztak drahé pracovní síly. Kolik jen stojí jejich doprava, a některé mají velkou fluktuaci, podávají nízké pracovní výkony.

Všichni funkcionáři, ředitel, vedoucí provozů chodili a přesvědčovali a vysvětlovali. Vždyť ta děvčata, která tu už tolik let stojí u strojů vedle našich, nejsou ničím vinna. Na pomoc vzali i ekonomické argumenty. TEPNA má ve výrobě manko 310 tun příze jednoduché, 9 tun příze skané, 1 140 000 metrů režných tkanin a 720 000 metrů upravených tkanin. Bez pomoci polských dělnic se skutečně obejít nemohou. I tak zachrání do konce roku jenom export, plán pro domácí trh nebude splněn. Denně narůstá manko o dalších 45 000 metrů režných a 20 000 metrů upravených tkanin. I tak bude nutné zapomenout na čtyři volné soboty v měsíci.

Den za dnem se vracejí další polské zaměstnankyně. K 5. září jich nastoupilo z 650 již 475. Nevítají je přátelské úsměvy, jen ticho. Opláceji stejnou a mnohé se zatvrzují. Čtou přece polské noviny, poslouchají polský rozhlas. Jejich názory na události u nás nejsou vždycky totožné s našimi.

■

Vedoucí internátu textilaček v Náchodě říká: »Naše děvčata s Polkami vycházela a vycházejí dobře. Všechny ty dramatické události proběhly u nás klidně a teď už je všechno, jako bylo dřív ...«

Pak jsme ale hovořili s několika našimi dívkami. Snažily se být objektivní, ale přece jen bylo cítit nespravedlivé zaujetí zraněného a poraněného člověka.

»Vysmívají se naší bolesti a mají radost z neštěstí našeho národa.«

»Nemůžu se s nimi přátelit. Většina jich neví, kdo je Alexander Dubček.«

»Holky, vy jim křivdíte. Některé nám přece pomáhaly překládat do polštiny plakáty a nápisy a s tím, co se stalo, nesouhlasily.«

»To jsou výjimky. Jen se podívej ve fabrice, kolik se jich tváří vítězoslavně a kolik zahanbeně.«

»Ty holky přece za nic nemůžou. Jestli se tváří vítězoslavně, tak je to hloupost, protože ony nic nevyhrály. A jestli se tváří zahanbeně, je to zbytečné, protože ony sem ty tanky neposlaly.«

»Nemůžu je ani cítit. Jsou proradné.«

»Měla jsi přece Vandu tak ráda.«

»Už nemám.«

■

Co znamenají všechny povídačky Serratiho a jeho strany o tom, že prý Rusové si nepřejí nic jiného, než aby je druzí napodobovali? Žádáme pravý opak... Hlavní revoluční zásady musí být přizpůsobeny zvláštnostem v různých zemích.

V. I. LENIN, SPISY, SV. 32, STR. 484—485

VEBA Broumov. Chtěli jsme jít do provozu, vyslechnout názory našich i polských dělnic. Hospodářští pracovnici i funkcionáři nám to rozmluvili. Stačí slovo a zase to všechno propukne nanovo. Do Broumova žádní cizí vojáci nepřišli. Všeobecné rozhořčení se obrátilo proti jedinému přítomnému představiteli cizích sil — proti polským dělnicím. Jakkoli je to nesmyslné a absurdní. Nic zlého jim samozřejmě nikdo neudělal, jsou to přece ženy. Řekli jim však, aby se sebraly a jely domů. Bylo to snad i rozumné, předešlo se zbytečným konfliktům. Odjely tedy. Než se opět začaly vracet, ztratil podnik 50 tun příze a 120 kilometrů tkanin.

Vztahy mezi domácími a polskými dělnicemi jsou stále napjaté. Co chvíli vzplane jiskřička. Tu jízlivé poznámky polské dělnice, tu píseň, kterou naše tkadleny pochopí jako provokaci, tu hanlivý nápis na skříňce Polky. Když ten nápis spatřila skupina Polek, nastupujících na odpolední směnu — prý samé vzorné pracovnice — obrátily se čelem vzad a odjely domů. Jsou už zase zpět. Není tajemstvím, že v Polsku je to se zásobováním a s cenami spotřebního zboží horší než u nás. Je pochopitelné, že Polky využívají více než plně možností nákupu u nás a leckdy to doma víc než výhodně odprodají dál. Nedělejme si iluze, že by se v opačném případě chovali naši lidé jinak. Jenže teď se to Polkám zazlívá. Moc. V závodech první vzrušení odeznělo. Ne však ještě ve městě. Proto funkcionáři museli Polky zaprísahat, aby s nákupy pár dní počkaly.

Polky pracují jako divé. Dokonce i těch pár, jimž šly dříve ruce dozadu. Jejich úřady jim vysvětlily, že jezdí do Československa za prací a ne za politickou agitací. U které budou při přechodu hranic nalezeny československé tiskoviny, nebude jí povolena další práce zde. Mezi těmi, které dojíždějí do Broumova, je mnoho rozvedených žen, živitelek rodin, vyloženě sociálních případů. Nemohou si dovolit a ani nemají zájem starat se o politiku.

Nejsou tu jen ztráty. V olivětínském závodě je 27 nových přihlášek do KSČ. Dubčekovy směny. Neobyčejná kázeň a pílě. Ale už aby byl zase mír a člověk k člověku se choval laskavě.

■

JUTA, TIBA, MILETA, tři textilní závody v Jaroměři. Všude mají polské dělnice. Toto městečko s dávnou vojenskou slávou josefovských kasemat z c. k. dob je obklopeno cizími vojsky ze všech stran. Ani zde nepadl jediný výstřel, konflikty byly malicherné, ale jejich důsledky podnes bolí a trvají. Začalo to v mlékárně, před níž stála fronta žen na ranní nákup. Přišlo několik polských dívek, předběhly celou frontu, domáhaly se rychlé obsluhy, pospíchají prý na směnu. Možná že o to nežádaly právě závodně, ale toho dne to nebylo rozhodující. Ženy se na ně osopily, vznikla hádka, jedna z polských dívek si šla postěžovat polským vojákům. Jiná známá paní prodavačka, stačila rychle utratit minulý plat. Do další výplaty chyběly ještě dva dny a tak začala u polských vojáků loudit o jídlo. Aby se nějak ospravedlnila, napovídala jim, že je tu trápíme hladem, že jsou Polky v Jaroměři zle placené, dávají jim nejhorší práci a kdesi cosi. Případ se vyšetřoval za účasti ředitele závodu, vedoucí internátu a polského politruka. Byl mu předložen jídelní lístek, výplatní listiny českých i polských zaměstnankyň, provedli ho po moderním a útulném internátě. Byl natolik moudrý, že si udělal správný názor. Maličkosti, ale jaroměřských se velice dotkly. Také odtud Polky odjely a postupně se vracejí.

Snad ani ne sto metrů od dívčího internátu táboří v poli polští vojáci. Jejich krajanky za nimi docházejí, prý jim velitel povolil návštěvu od čtyř do sedmi večer. V noci byli v zahradě internátu přistiženi vojáci, kteří se snažili vniknout dovnitř. Mezi polskými vojáky jsou československé koruny. Legálně je asi nedostali. Prodávají jim je za zloté jejich krajanky. Vojáci chodí do města a chtějí nakupovat. Tu a tam je některá prodavačka odmítla obsloužit, vrchní jim nechtěl nalít. Velitel se zlobil a stěžoval si předsedovi MěstNV. Jsou to přece platné peníze, proč by se nemohly směňovat za zboží? Když přijdou polští turisté, mohou si koupit, co chtějí. »Kdybys sem přijel, milý hochu, s batohem jako turista, sneseme ti modré z nebe,« ujišťuje předseda. »Snažte se pochopit naše lidi...« Velitel prohlásí: »Uvědomte si, prosím, že jsem velitelem tohoto města!« Proti důstojníkovi, který disponuje stovkami tanků a obrněnců, sedí člověk s vyhrnutými rukávy, který disponuje pouze hlasy svých voličů. Přesto klidně konstatuje: »Mýlíte se. Velitelem tohoto města jsem já.« Předseda je totiž toho názoru, že vůle jaroměřských občanů váží víc než bojová technika. Je to názor na dnešní doby trochu idealistický, ale co nám všem jiného zbývá než víra v ideály.

Předseda nám zdůraznil, že polský velitel je v rámci možností korektní a chápavý člověk. To je prý vlastnost většiny polských důstojníků.

Snad nám soudruh předseda odpustí, že jsme ho viděli ustupovat před pánem méně mocným. Do jeho pracovny totiž náhle vtrhl vetchý stařeček, který si mocným hlasem stěžoval na obchodníka, jenž ho ráno 21. srpna vyhodil z prodejny. »No, je to pravda, byl jsem tam pro mouku dvakrát, ale to proto, že ten den zadělávala manželka na buchty i pro rodinu mého syna. A že jsem na toho obchodníka řval, to není pravda,« řve dědeček, až se třesou okna. Litanie pokračuje a epizoda, k níž došlo před 14 dny, narůstá do obludných rozměrů. Soudruh předseda se pokouší namítnout: »Dědo, pochopte, já musel nařídit nákup do tašky. Museli jsme zabránit zmatku a panice.« Děda se však nedá: »Kouknou, moje stará na ty buchty zadělávat musela. Kdežto ta cizí vojska mohla klidně zůstat doma.«

■

V jaroměřském internátu sedíme s polskými děvčaty.

»V továrně se k nám chovají jako dřív. A tady, v internátě, taky. Ve městě je to horší. V obchodech se na nás osopují a v parku mi včera jeden pán vynadal pro nic za nic.«

»Já nevím, co pořád máte. Ke mně se všude chovají slušně.«

»Bodejť by ne, když se tady budeš vdávat.«

»To přece každý neví. Já si spíš myslím, že je to proto, že lidé cítí, jak je mi jich líto, že se neradují z jejich neštěstí.«

»Co si o tom všem myslím? Já nevím, ale varšavská televize tvrdí, že kdyby sem nepřišli Poláci a Sověti, tak by sem přišli Němci. A Němců já se bojím.«

■

Bude-li se někdy jednat o náhradě škod způsobených příchodem cizích vojsk na území naší republiky, do jaké položky se asi zaúčtuje cena rozbitých lidských vztahů, důvěry a přátelství? Tyto ztráty se budou napravovat nejdéle.

Každé moci je ovšem možno zneužít, ale k boji proti tomuto zlu existuje kontrola, například ve formě tisku.

V. I. LENIN: SPISY, SV. 7, STR. 441

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 26. a 27.

11/308/XI

MIROSLAV FILIP

Matematika

Kdesi jsem se dočetl, že v naší vlasti řádí čtyřicet tisíc kontrarevolucionářů. Nevím už, v kterých novinách jsem to četl poprvé, od té doby to opakovaly i jiné. Nevím taky, který dopisovatel to spočítal a byl-li to dopisovatel stálý nebo speciální. Ale vím docela určitě, že jsem to těmahle očima četl. Neminim samozřejmě úklady kontrarevoluce zlehčovat, ale zajímá mě to spíš po technické stránce. Jak se asi k takové přesné cifře dospěje. To je přece zajímavé, uznejte. Na to musí být asi slušný aparát, tabulky, přehledy, kartotéky, možná že si někdo prostě dělá čárky, ale to by jaksi neodpovídalo představám o vědeckém řízení socialistické společnosti. Ale na druhé straně se mi zas nechce věřit, že by někdo takové číslo plácnul, jak mu to slina na jazyk přinesla.

A druhý den ráno jsem potkal na Příkopě známého, který kamsi prchal jako zpěněný kůň.

»Co se děje, jak to vypadáš?« ptal jsem se ho.

»Bude se zatýkat, koukej někam zmizet, než bude pozdě!«

»Nepřeháníš to?« pokouším se ho uklidnit.

»Mám to ze zaručených pramenů.«

Nemohl jsem v tom spěchu udělat nic jiného než mu soustrastně stisknout ruku. Takové gesto v takové situaci nutno ocenit. Chápete, na veřejném místě podat ruku tomu, který bude snad v nejbližších okamžicích zatčen. Ale zdálo se, že si toho nikdo nevšiml. Lidé proudili po chodnících jakoby nic. Proplétal jsem se davem a myslel na svého známého: marně jsem si vzpomínal, co spáchal tak nepřátelského vůči socialismu. Kdybych s ním mluvil trochu déle, možná bych mu řekl:

»A nevytahuješ se? Nedělás se moc důležitým?«

Ale pak jsem si vzpomněl, že on už tohle všechno jednou zažil. Už jednou si odseděl osm let za špionáž a pak se přišlo na to, že to všechno byl omyl. Dobře, že jsem neměl možnost s ním mluvit déle. Víte, ony se tak ty omyly nastřádají, a než se naděješ, je život pryč. Není to právě veselá představa.

Zaujímalo jsem se na těch čtyřicet tisíc, a najednou mi někdo povídá:

»Kdepak čtyřicet tisíc, odhaduje se to na dva miliony!«

»A hrome! To už je slušnej národ!« řekl jsem překvapeně. »S tím bude spousta starostí, jestli si to někdo uvědomuje. Na to už musí bejt pořádnej úřad. Jestli se to ovšem dá dělat poctivě, a ne to nějak odfláknout. Protože, jak víme, ono se dá odfláknout všechno. Představme si, ne, prosím, neříkám, neříkám, že to tak musí bejt, že se do toho soupisu dostane milión lidí nevinně. A víte, kolik starostí jsme měli s padesátými léty a ještě je budeme mít, kolik je tady rehabilitací a křivě nařčených lidí. Teď se najednou hauzíruje se čtyřicetí tisíci nebo dokonce s několika miliony. Má vůbec někdo představu, jak by vypadala taková rehabilitace po několika letech? Proto si myslím, že to je velice vážná věc.«

»Jdeš na to příliš dogmaticky,« řekou mi. »Politika se dělá pružně, podle okamžité potřeby. Kdepak by si někdo dělal starosti s tím, co bude dál.«

Kudy chodím, tudy o tom přemýšlím. Ne že bych se zastával kontrarevoluce, těch bídáků, kterých je tady čtyřicet tisíc nebo dva miliony, jde mi spíš o technickou stránku věci. Jak to provést. Určitě nejsem sám, kdo o tom takhle uvažuje.

»Co si s tím lámeš hlavu,« mávl rukou jeden můj známý z ministerstva, »Schusselka nám to všechno napíše.«

Utrhl jsem se na něj:

»Ty jsi pořád jen samá legrace! To je zajímavý, jakou mají někteří lidi hrůzu kůží. Nic se jich netkne, jen když mají tu svou kuličku a tlačí ji před sebou!«

Urazil se.

Nemá smysl na sebe křičet. Zajímají mě jen dvě otázky: jak se taková čísla dávají dohromady a jak se to technicky provede. O tom se přece může hovořit klidně, bez emocí, když mi to někdo vysvětlí, přijmu to, když to někdo neví, žádná tragédie.

Ten den jsem potkal dlouhého, hubeného mladíka s dlouhými vlasy v odlenách texaskách. Už jeho vnější vzhled svědčil o tom, jaké se asi v jeho hlavě skrývají ideje. Ale přistoupím blíž, podívám se na klopu jeho opraného bundičky, a on tam má placku s nápisem I like Lenin. Prosím, je otázka, zda ten nápis musil být zrovna v tomto světovém jazyce a ne v jiném. Ale to je podružné. Dám vždycky spíš na obsah. Povídám nenápadně:

»To ve tmě svítí?«

»Jo, svítí,« odpověděl.

Ptám se dál:

»Když máš rád Lenina, jak tady inzeruješ, četl jsi od něho něco?«

Podíval se na mě s neskrývaným pohrdáním:

»To je snad moje soukromá záležitost, ne?«

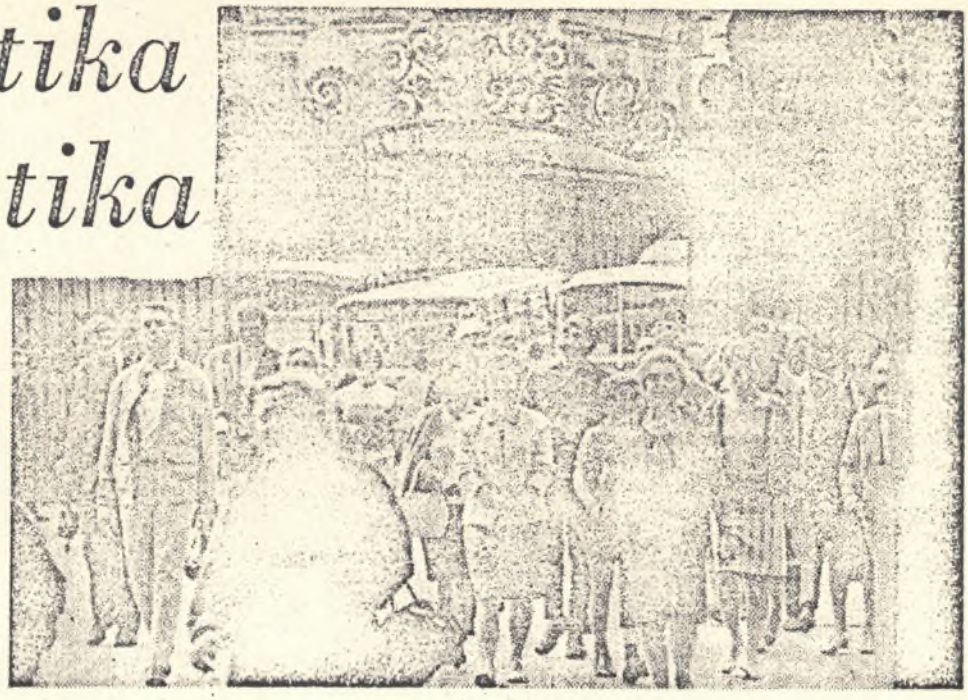
Měl samozřejmě pravdu. I když by mu taky huba neupadla, kdyby odpověděl slušně. Myslil jsem to s ním dobře. A to jsem nevěděl, jestli je to nějaký zakuklenec nebo skutečný leninovec. Když se to vezme kolem a kolem, vypadal docela proletářsky.

Ostatně, já se taky nikomu nesvěřuji s četbou klasiků. I před okruhem svých nejbližších známých jsem kupříkladu zatajil, že jsem i v těchto pohnutých dnech četl některé práce Vladimíra Iljiče Lenina a podškrtal si v nich barevnými tužkami všechno, co ještě nebylo podškrtáno. Z opatrnosti jsem to zatajil. Co kdyby najednou někdo napsal, že se kontrarevoluce rafinovaně uchýlila ke studiu marxismu-leninismu. Na mou duši nevím, jak bych se z toho dostal.

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 28. a 29. 12/308/XI

Turistika a politika

OLGA ŠUMBEROVÁ

SNÍMEK OTAKARA HÜRKY

Dosud nebyl náležitě doceněn a zhodnocen, aspoň u nás a ve vztahu k nám, vliv cestovního ruchu na veřejné mínění. Turistika nepochybně zkomplikovala některým politikům život. Tím, že mohou lidé cestovat, přesvědčovat se o skutečnosti na vlastní oči, nelze na ně už působit primitivní ideologií.

Zkreslování fakt pozbývá účinnosti, když probíhá normální výměna informací. A té turistika až dosud nesmírně napomáhala tím, že skýtá národům možnost poznání, pochopení a sblížení. Výstižně tuto myšlenku vyjádřilo heslo loňského Mezinárodního roku cestovního ruchu: Turistika — pas k míru.

To všechno jsme po strastiplné pouti pochopili i my. Chceme cestovat v míru a k míru, nemáme zájem vracet se do nesmyslné ulity. Po srpnových událostech hrozí nebezpečí, že bychom se do ní, proti vlastní vůli, mohli zase dostat. Turistika je citlivým seismografem. Dnes už snad jen pro zajímavost je možné uvést stručný výtah z kroniky několika červencových dnů.

16. 7. Zpráva z Rudého práva pod titulkem Turisté a pravda o Československu: »Zahraniční turisté se mohou sami přesvědčit o známých rysech naší povahy, k nimž patří střízlivost — někdy až nadměrná — smysl pro realitu a klid. Budou-li se tedy dívat otevřenýma očima, musí si nutně odvážet dojem, že Československo současných dnů nestojí nad propastí antikomunistického převratu, ale uprostřed procesu, který nemá socialismus rozložit, ohrozit, ale naopak, upevnit a učinit přitažlivějším...«

18. 7. Neues Deutschland: »Dnes již dosáhlo imperialistické vměšování do vnitřních záležitostí ČSSR charakteru politické intervence.«

20. 7. Cestovní kancelář Rekrea dostává od svého obchodního partnera Reisebüro NDR storno několika desítek objednávek na zajištění služeb individuálním turistům z NDR. Na žádosti o vysvětlení německý partner neodpovídá.

21. 7. Bulharské Rabotničesko dělo: »Poslední dny ukazují, že se reakce a kontrarevoluce chystá aktivně a rychle k rozhodnému úderu. Na mnoha místech v ČSSR byly nalezeny ukryté zbraně. Zemi zaplavují vlny „turistů", jací se do Československa hrnuli v předvečer mnichovské dohody...«

22. 7. Čs. zpravodajský film natáčí několik rozhovorů s turisty ze socialistických států. Jak se vám u nás líbí? Jak jste spokojeni s pohostinností Čechoslováků? Máte pocit, že se u nás schyluje ke kontrarevoluci? — Smějí se, odpovídají velmi srdečně, jsou spokojení, ujišťují nás o svém zdravém rozumu. Jsou to hosté z SSSR, Bulharska, Maďarska, NDR, Polska.

23. 7. Tisk bratrských zemí se hrozí záplavy západoněmeckých turistů v Československu. Hrozí se zejména Bulhaři, u nichž právě turisté z NSR jsou na prvním místě mezi návštěvníky ze západních států.

24. 7. ČTK vydává zprávu Vládního výboru pro cestovní ruch o výsledcích cestovního ruchu za první pololetí 1968. Československo navštívilo celkem 1 835 588 zahraničních turistů, z toho ze zemí socialistického tábora 1 432 665, z kapitalistických států 402 923 osob. Znamená to, že v porovnání se stejným obdobím loňského roku jsme přijali o 20,3 % zahraničních turistů více. Na celkovém počtu se podílejí návštěvníci ze socialistických zemí 78,4 %. Nejpočetnější jsou turisté z NDR. Na 4,5 návštěvníka z NDR připadá jeden turista z NSR. Pro zajímavost lze uvést tabulku návštěvnosti ze států, s nimiž máme nejrozsáhlejší turistické styky.

Stát	1. pololetí 1968	1. pololetí 1967
NDR	581 000	425 000
MAĎARSKO	478 000	398 000
PLR	259 000	282 000
RAKOUSKO	166 000	144 000
NSR	124 000	103 000
JUGOSLÁVIE	42 000	27 600
BULHARSKO	34 000	16 000
SSSR	27 000	25 700

Za stejné období odcestovalo do zahraničí 579 000 československých občanů, z toho do kapitalistických států jen 123 000.

24. 7. Sovětská mládežnická cestovní kancelář Sputnik posílá ČKM telegrafické storno zájezdů 12 skupin

sovětské mládeže, která k nám měla v těchto dnech přijet.

24. 7. Naši socialističtí spojenci vyslovují obavy, zda jsme schopni zajistit naši západní hranici před nepřítelem. Velitel Pohraniční stráže generál major ing. K. Peprný vyvrací tyto obavy: »Účinnost ochrany hranic je na dobré úrovni... Bylo zadrženo téměř o 100 % více osob při ilegálním přechodu čs. hranic než ve stejném období loňského roku... Více než 60 % zadržených tvoří cizí státní příslušníci, většinou občané NDR a zčásti PLR...«

25. 7. Cestovní kancelář Inturist ruší u Čedoku objednávku služeb pro 18 kolektivů a 11 skupin individuálních turistů ze Sovětského svazu. Podle smlouvy musí Inturist hradit plné náklady pobytu těchto skupin, což představuje 547 000 Kčs. Zájezdy československých cestovních kanceláří do socialistických států pokračují podle programu.

Asi od 10. srpna začaly opět podle programu přijíždět skupiny sovětských turistů, rozmáhala se znovu bez zábran individuální turistika z NDR. To bylo dobré a my jsme rádi, že tu v oněch kritických dnech bylo tolik hostů právě ze socialistických zemí. Jestliže z celkového počtu obyvatel Německé demokratické republiky navštívil v letošním roce zhruba každý 32. občan Československo, je to pro nás dokonce výborné. V novinách se dá napsat leccos, ale jestliže tolik lidí mělo možnost ověřit si skutečnost na vlastní oči, nenechají se snad tak lehce zmást.

Turistika přináší vzájemné poznání a pochopení, a to je pro politiku velmi pozitivní. Zásahy, k nimž došlo, se budou dlouho a těžko odčiňovat. V zájmu uchování všech hodnot, na nichž nejvíce záleží, je nutné si uvědomit, že není čas na skepsi, že život jde a půjde dál. Nenechme se jím pasívně unášet, buďme i za těch možností, jež nám zbývají, jeho spolutvůrci.

I cestovní ruch se bude nepochybně rozvíjet dál. Zajímavé v tomto směru bylo prohlášení maďarské vlády z minulých dnů. Maďarsko si přeje plnou obnovu vztahů s Československou socialistickou republikou včetně vztahů turistických. Podobná ujištění dostaneme, doufejme, i od jiných vlád. Měli bychom je přijímat aktivně. Turistika je a zůstane pasem k míru, cestou k objasňování pravdy, k dorozumění mezi lidmi i národy.

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 28. a 29.

POLITIKA, č. 4/68, 19. září 1968, str. 29.

Fakta o cestovním ruchu

V devizovém výnosu patří československý cestovní ruch mezi nejefektivnější hospodářská odvětví. Jeden dolar se zde produkuje za 16,08 až 23,50 Kčs (závisle na druhu poskytovaných služeb). Výhodněji než cestovní ruch produkuje devizy filatelie (zhruba za oficiální kurs 7,20 Kčs) a některé kulturní agentury. Strojírenský průmysl jeden dolar za 40 až 60 Kčs, v některých případech ještě dráže.

■

Počty zahraničních turistů v některých socialistických státech v roce 1967.

Stát	Turistů celkem	ze ZST	%	z KS	%
SSSR	1 755 205	997 332	56,8	757 873	43,2
RSR	1 201 100	928 900	77,3	272 200	22,7
BLR	1 699 000	950 000	55,9	749 000	44,1
ČSSR	4 603 688	3 765 441	81,8	838 247	18,2

Počty turistů ze západních států, kteří v r. 1967 navštívili Bulharsko:

1. NSR	143 973
2. Francie	41 711
3. Rakousko	29 531
4. Anglie	27 109
5. Itálie	18 554
atd.	

UDĚLOVÁNÍ VÍZ V JEDNOTLIVÝCH SOCIALISTICKÝCH STÁTECH

BULHARSKO — od r. 1967 bezvízový styk se všemi státy světa. Víza se vyžadují jen od cizinců, kteří navštěvují zemi za jiným než turistickým účelem.

JUGOSLÁVIE — od r. 1967 bezvízový styk se všemi státy světa.

MAĎARSKO — bezvízový styk se socialistickými státy. Víza občanům z KS se udělují na všech hraničních přechodech (s výjimkou železničních) na počkání a na zastupitelských úřadech do 24 hodin, za poplatek 3 dolary.

POLSKO — bezvízový styk se všemi skandinávskými státy, s Islandem, Rakouskem, Francií, Belgií. Dalším se víza udělují na počkání na všech hraničních přechodech, s výjimkou železničních, na počkání je vydávají i zastupitelské úřady s platností 3 měsíce.

RUMUNSKO — bezvízový styk se socialistickými státy. Občanům z KS se víza vydávají zdarma a na počkání na hraničních přechodech i zastupitelských úřadech, bez formulářů a fotografií.

SSSR — bezvízový styk se socialistickými státy. Občanům z KS se vydávají víza zdarma, do 14 dnů na zastupitelských úřadech a na počkání na hraničních přechodech. Při tranzitní letecké a námořní dopravě do 48 hodin pobytu se vízum nevyžaduje.

ČSSR — bezvízový styk s MLR, BLR, RSR a NDR. U dalších jmenovaných států vízová povinnost sice rovněž neexistuje, zato jsou nutné jiné náležitosti: SSSR — pozvání ověřené milicí, PLR — pozvání, Jugoslávie — příslib SBČS na příděl dinárů. Občanům z KS udělují víza naše zastupitelské úřady do 48 hodin za reciproční poplatek. Krátkodobá víza na 2—3 dny se udělují na hraničních přechodech s Rakouskem. Pokud jde o občany NSR, nepovoluje se vstup revanšistům a válečným zločincům.

A jak je to v západních státech? V Evropě byla mezi kapitalistickými státy vízová povinnost zrušena již před několika léty. Občané z těchto zemí mohou navštěvovat beze všech formalit naprosto všechny sousední státy a ze socialistických navíc ještě Bulharsko a Jugoslávii.

Výjezdy občanů za hranice:

	1966	1967
SSSR	1 278 456	přesný údaj nebyl zveřejněn, uvádí se však zvýšení o 7 % proti předcházejícímu roku.
ČSSR	1 964 362	2 394 089

V roce 1967 cestoval za hranice svého státu zhruba každý 180. občan SSSR a každý 6. občan ČSSR. Občané Sovětského svazu navštěvují ze socialistických zemí nejčastěji Polsko, Mongolsko, Československo, Bulharsko, a NDR. Kapitalistické státy v tomto pořadí: Finsko, Japonsko, Švédsko, Itálie, Francie. Čechoslováci jezdí nejvíce do NDR, Polska, Maďarska, Bulharska, Jugoslávie. Z kapitalistických států do Rakouska, NSR, Francie, Itálie

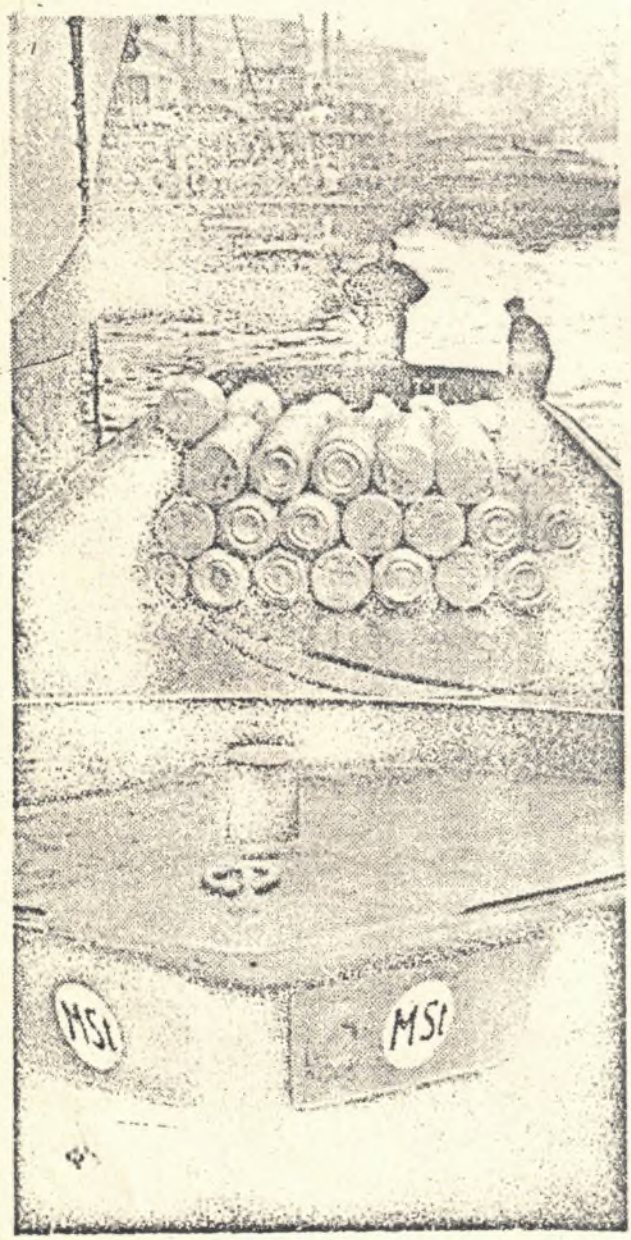
POLITIKA, č. 5/68, 26. září 1968, str. 21. - 23.

14/308/XI

ČESTMÍR KONEČNÝ

Obchod mezi Východem a Západem

SNÍMEK OTAKARA HÜRKY

Skutečnost, že růst zahraničního obchodu je důležitým předpokladem rozvoje ekonomiky každé země, je ve vědomí naší veřejnosti naprostou samozřejmostí. Otázka vzniká teprve tam, kde je potřebí řešit konkrétní vztah mezi tempem růstu výroby a zahraničního obchodu, kde je zapotřebí řešit konkrétní územní rozložení zahraničního obchodu a s tím vším spojené problémy.

Odpověď na naznačené otázky není v žádném případě jednoduchá, protože vyžaduje především důkladné analýzy situace dané země v celkovém mezinárodním kontextu, s ohledem na ekonomickou i politickou stránku věci. Třeba přitom brát v úvahu souhrn konkrétních mezinárodně politických podmínek, včetně podmínek vyplývajících z mezinárodních mocenskopolitických seskupení apod. S tím těsně souvisí prostředky obchodní politiky používané v mezinárodním měřítku — a to jak ve vzájemném styku zemí jednotlivých seskupení, tak i mezi skupinami zemí uvnitř těchto seskupení.

Existující základní teritoriální zaměření struktury čs. zahraničního obchodu bylo vytvořeno koncem čtyřicátých a počátkem padesátých let. Největší část obratu zahraničního obchodu se orientuje na socialistické země. Je to odraz konkrétně historických podmínek ve světě po druhé světové válce, které mají v hlavních rysech dosud dominující povahu, přestože zejména během posledního desetiletí monolitnost dvou hlavních bloků ve světě byla značně narušena a řada dřívějších obchodně politických překážek mezi nimi byla odstraněna.

V obchodních vztazích socialistických zemí vůči zahraničí představuje zvláštní oblast obchod s vyspělými kapitalistickými státy. Pochopitelně, vzhledem k tomu, že jde o styky s nesocialistickými podnikateli, má tato hospodářská oblast některé zvláštní politické aspekty, k nimž je nezbytné soustavně přihlížet a které mohou mít rozdílnou váhu za různých mezinárodně politických souvislostí. Přes zvláštnosti tohoto druhu se však v praxi obchod mezi socialistickými a vyspělými kapitalistickými zeměmi soustavně rozvíjí. V teritoriálním zaměření zahraničního obchodu socialistických zemí se tento proces projevuje dokonce tak intenzívně, že dochází i k soustavnému zvyšování podílu vyspělých kapitalistických zemí na jejich zahraničním obchodě.

Podíl vyspělých kapitalistických zemí na celkovém obratu zahraničního obchodu některých evropských socialistických zemí v %

	1955	1960	1963	1964	1965	1966
Bulharsko	8,3	12,5	13,9	—	—	—
ČSSR	16,4	17,8	18,2	17,9	17,9	19,9
Maďarsko	24,0	21,9	23,0	—	25,0	27,0
NDR	24,0	20,0	17,0	19,7	21,1	21,8
Polsko	30,8	30,1	30,2	—	—	—
Rumunsko	12,0	21,3	24,4	—	—	—
SSSR	16,3	18,3	17,4	—	19,3	—

V případě Bulharska a Polska a Rumunska nejsou číselné řady ukončeny pro nesrovnatelnost údajů počínaje rokem 1964. Naznačený proces však zřejmě pokračoval, neboť například obchod Bulharska se všemi nesocialistickými zeměmi dosáhl podle dostupných údajů v roce 1964 22,4 %, v roce 1965 již 23,2 % a v roce 1966 dokonce 27,3 % celkového zahraničně obchodního obratu, přičemž podíl rozvojových zemí na zahraničním obchodu země se v uvedených letech sotva příliš odchyloval od 5 %. Pokud jde o Polsko, za rok 1966 se vývoz do vyspělých kapitalistických zemí odhaduje na 30 % a dovoz z vyspělých kapitalistických států asi na 28 %.

Z toho vyplývá, že v zahraničním obchodním obratu zemí RVHP zaujímají vyspělé kapitalistické státy nejvyšší podíl v případě Polska a Maďarska; zřejmě i v rumunském zahraničním obchodě bude podíl vyspělých kapitalistických zemí obdobný. Ve zbývajících zemích dosáhl podíl vyspělých kapitalistických zemí rozpětí zhruba 1/5 až 1/4 na jejich zahraničním obchodě, což se týká ČSSR, SSSR, NDR a Bulharska. Pouze Mongolská lidová republika

vykazuje dosud zanedbatelný podíl vyspělých kapitalistických zemí ve svém zahraničně obchodním obratu (nepředstavuje ani celé 1 %).

Přitom u údajů týkajících se NDR je zapotřebí poukázat také na jisté zvláštnosti. V důsledku známých mezinárodně politických okolností (diplomatické neuznávání NDR západními mocnostmi) je obchod NDR s vyspělými kapitalistickými státy omezen prakticky téměř jen na NSR a západní Berlín — s jinými státy západních seskupení je minimální. To znamená, že obchod NDR se Západem je koncentrován na NSR, která je tak třetím obchodním partnerem NDR hned po SSSR a ČSSR. Naproti tomu u ostatních zemí RVHP je obchod s vyspělými kapitalistickými státy daleko více rozptýlen na více partnerů (Francie, Itálie, Velká Británie, Japonsko), i když s výjimkou SSSR i u těchto zemí zaujímá NSR nejvýznamnější místo ze západních států.

Zcela logicky vzniká otázka, proč se zejména v posledním desetiletí tak intenzívně rozšiřoval obchod mezi Východem a Západem (jak je v tisku běžně označován obchod mezi socialistickými a vyspělými kapitalistickými státy). Ukazuje se, že k tomu vedly především praktické pohnutky projevující se v hospodářství zemí obou sociálně politických seskupení.

Západní podnikatelé spatřují v hospodářství socialistických zemí převážně obrovský trh, který není dosud zdaleka zaplněn. Proto zejména od té doby, kdy se v jejich ekonomice začal ostřeji projevovat konkurenční boj, soustavně usilují o to, aby si získali pevné postavení na těchto trzích, jež jsou pro ně zajímavé nejen jako pouhá odbytiště zboží, ale i z hlediska různých forem kooperace.

Na druhé straně z hlediska socialistických zemí vedly a vedou k rozvíjení obchodních styků s vyspělými kapitalistickými zeměmi zejména tyto okolnosti:

- nedostatek vlastních surovinových zdrojů, sice objemově relativně nepříliš velkého rozsahu, přece však národohospodářsky značně významných,
- výkyvy v produkci některých obilovin — zvláště v souvislosti s neúrodou v SSSR v první polovině šedesátých let,
- potřeba modernizovat strojírenský park v průmyslu,
- v pozdějších letech nákupy některých deficitních druhů spotřebního zboží, které nelze nakoupit na trzích ostatních zemí RVHP.

V podstatě tedy z hlediska socialistických zemí plnil a plní obchod se Západem mimo jiné úlohu zajištění nedostatkových druhů surovin a potravin a od počátku šedesátých let zvláště pak zajišťuje zdroje investičního zařízení potřebného k modernizaci národního hospodářství. Potřeba produktů tohoto druhu se zejména od počátku šedesátých let zvyšuje, což je pochopitelné jednak v souvislosti s vnitřním vývojem ekonomik jednotlivých socialistických zemí (důraz na rozvíjení zpracovatelských odvětví průmyslu), jednak v souvislosti s naléhavou nezbytností modernizace průmyslového zařízení (ČSSR).

Zároveň se ukazuje, že rostoucí dovozní požadavky ze západních zemí nelze zabezpečovat v takové zemi, jako je Československo, převážně nárazově — podle potřeby dovozu »za každou cenu« zvyšovat i vývozy na trhy kapitalistických zemí. Je pochopitelné, že nárazové akce musely být na úkor efektivnosti vlastního národního hospodářství (jiná možnost získání příslušných devizových prostředků nebyla). Proto bylo zapotřebí přistoupit k takovému rozpracování rozvoje hospodářských styků s vyspělými kapitalistickými státy, jež by umožnilo zajistit pravidelný, dostatečný a přitom z konkurenčního hlediska výhodný přísun deviz z těchto trhů, aby potřebné výrobky nebylo nutno zabezpečovat »kampaňovitě«, ale s ohledem na využití výhod efektivnosti i na zmíněných vysoce náročných trzích. I když se zde v minulém roce podařilo odstranit některé nedostatky, třeba vidět, že problém vyšší efektivity hospodářských styků s vyspělými kapitalistickými zeměmi trvá a s jeho řešením je do budoucna spojena i otázka modernizace čs. průmyslu (rozsah a výhodnost nákupů nejmodernějšího zařízení, jež nemůžeme získat v jiných zemích).

Napětí v platebních vztazích vůči vyspělým kapitalistickým zemím se značně ostře projevilo v posledních letech prakticky ve všech evropských socialistických zemích a řešilo se, resp. se řeší, do určité míry pomocí obchodních úvěrů. Jde o úvěry na dodávky strojů a zařízení, jež poskytují bankovní instituce na komerčních principech, přičemž představitelé kapitalistického státu vystupují převážně nebo jen v úloze těch, kteří poskytují záruku. Proto poskytování úvěrů tohoto druhu nemusí být spojeno s řešením celkových mezistátních politických problémů nebo nevyřešených majetkových otázek.

Úvěry tohoto druhu přijaly v největším rozsahu sovětské hospodářské organizace. Od Velké Británie získaly sovětské podniky komerční úvěry přesahující daleko 100 miliónů Lstg. Mezi francouzskými a sovětskými zástupci byly sjednány dlouhodobé úvěry ke krytí dodávek strojů a zařízení ve výši 300 miliónů dolarů. Mezi sovětskými a japonskými představiteli jsou vedena jednání o japonské účasti na industrializaci Sibiře, v souvislosti s čímž byla zmíněna částka 200 miliónů dolarů jako uvažovaný úvěr japonských institucí. Podle dohody mezi sovětskými a italskými představiteli uskutečňuje se v SSSR výstavba rozsáhlého komplexu na výrobu osobních automobilů, k čemuž byl italskou stranou poskytnut dlouhodobý úvěr ve výši 300 miliónů dolarů. Obdobné úvěry přijaly od kapitalistických podniků i hospodářské instituce některých jiných socialistických zemí ve značně menším rozsahu — například Polsko od Itálie (34 miliónů dolarů), NDR od francouzských a britských firem (54 miliony francouzských franků), Rumunsko od konsorcia francouzských a jiných západních podniků, Bulharsko od japonských firem. Poměrně větší rozsah takových prostředků využívá i Jugoslávie, přičemž nikoli pouze od obchodních institucí, ale také od některých západních finančních institucí.

Také ČSSR použila několika obchodních úvěrů na nákup průmyslového zařízení ve vyspělých kapitalistických zemích, avšak kontrakty znějí na poměrně malé částky — většinou kolem miliónu, popřípadě několika málo miliónů dolarů. Opatrnost z naší strany bylo zde diktována jednak stavem našeho hospodářství, jednak vědomím, že rozsáhlejší investiční úvěry z vyspělých kapitalistických zemí mohou v našich podmínkách přispět k řešení našich problémů jen tehdy, je-li jejich využití podloženo solidně a odpovědně propracovanou změnou struktury národního hospodářství na podkladě dostatečně konkrétně zdůvodněných hledisek modernizace apod.

To všechno dokazuje, že ani na zahraniční úvěry, ani na jakýkoli jiný prostředek obchodní politiky nelze pohlížet jinak než jako na součást celkových hospodářských vztahů vůči zahraničí. Jejich efektivní využití nutně předpokládá vlastní koncepci hospodářských styků vůči zahraničí, jež musí být opřena především o konkrétní potřeby naší ekonomiky. Tato koncepce bere samozřejmě v úvahu jak podmínky té sféry, na kterou je zaměřena rozhodující část našich ekonomických styků vůči zahraničí — to je oblast RVHP, tak i jiné oblasti našich zahraničních hospodářských styků.

POLITIKA, č. 5/68, 26. září 1968, str. 21. - 23.

POLITIKA, č. 5/68, 26. září 1968, str. 44. a 45. 16/308/XI

NAŠE SPECIÁLNÍ ZBRAŇ

Z hlediska vojenského zlepšovatelství nejsme asi nijak mimořádně slavný národ. Střelný prach vydumali už dávno před námi Číňané, a pokud se atomové pumy týká, také jsme s ní nepřišli první. Což ovšem neznamená, že mezi těmito dvěma klíčovými objevy jsme neměli určité vlastní zlepšováčky.

Já osobně se domnívám, že nejúspěšnějším nápadem bylo, abych to nějak taktně řekla — využití typicky ženského prvku v útoku na nepřítele. Přišla s tím, tuším, mezi prvními Šárka, která dala pro účely obrany své vlasti v plen vlastní vnady. Ctirad byl muž poměrně nezkušený a také političtí pracovníci a agitátoři v jeho družině neměli ten přehled. Tenkrát se asi vůbec víc jednalo, než přednášelo, a tak místo aby Ctirad pronesl k Šárce pár ohnivých slov o významu morálky pro bojeschopnost mužstva, využil příležitosti, a tak sice dokázal na rozdíl od svých potomků skutečnou mužnost, ale válku prohrál.

V roce 1914 pak moje bába na kolenou prosila dědečka, aby zradil císaře pána a nechodil do války; dočetla se v kalendáři vydávaném na podporu slepců, že když jakýsi c. a k. voják Kadeřábek hlídal muniční skladiště, přišla k němu dívka hlubokých očí a ještě hlubšího výstřihu, aby odvedla jeho myšlenky a pozornost od vojenských povinností. Ohnivá dívka u skladiště střelného prachu nemusí způsobit jenom zkázu mravní. Rozpálený c. a k. voják u takového skladiště, kde se obvykle nesmí zapálit ani cigareta, je nepředstavitelným nebezpečím pro vlast i pro munici. V zájmu pravdy a ke cti mé babičky je však nutno přiznat, že nakonec přece pustila dědu na frontu, dokonce prý se zvolánim: »Tak ať si teda užijeí«

Na tuto statečnou ženu jsem si vzpomněla, když jsem se dočetla, že podplukovník Rangel Zlatkov, jako bulharský vojenský dopisovatel z Československa, napsal 7. září do listu Narodna armija.

»Nedávno byl řadový voják Georgi Trajanov na stráži před rozhlasovou stanicí v Banské Bystrici. Několikrát k němu přišlo děvče, nabízelo mu schůzku a dárky. Ale Trajanov zdvořile odmítl její „přání". Pozdě večer přijela autem a usmívajíc se, přibližila se k vojákovi. Trajanov ji přivítal jako předešle, ale když se pokusila s ním flirtovat, odehnal ji. Na druhý den přišla znovu několikrát, snažila se jej svést, ale bezúspěšně. Svým chováním řadový voják Trajanov dokázal, že jej nic nemůže odvést od splnění bojového úkolu, právě naopak, že ho koná ještě tvrději a rozhodněji. Podobný případ se stal i řadovému vojákovi Petru Micholovi...«

Byla to zřejmě taktická chyba nezkušené svůdnice. Dle líčení podplukovníka Rangela Zlatkova počestný voják Georgi Trajanov trčel na stráži zatraceně dlouho a jeho ideálem byla tudíž spíše postel, o kterou by se nemusel vůbec s nikým dělit. Flirtovat s vojákem, který podle tvrzení vojenského zpravodaje minimálně dva dny a jednu noc trčí s kvérem někde u rozhlasové stanice, mi připadá jako marná a nadlidská dřina. Což možná pramení spíše z mého pokročilého věku než ze skutečné situace.

*Téměř před rovnou stovkou let vycházel u nás Svatováclavský kalendář vydávaný biskupským notářem Skočdopolem a kanovníkem Kuldou. I v něm se píše o vojákovi, který v sedmdesátých letech devatenáctého století vartoval u skladiště — protože v té době ještě rozhlasové stanice nebyly — a byl svůdným hlasovým stanicí nebyly — a byl svůdným hlasovým stanicí nebyly — a byl svůdným hlasovým stanicí

Nově v práci orgánů ÚV KSČ

Předsednictvo ÚV KSČ schválilo dne 17. září plán postupu orgánů ústředního výboru na nejbližší období. Plán obsahuje hlavní politické úkoly strany, o nichž informujeme v úvodníku tohoto čísla, a dále základní metody zabezpečení těchto úkolů.

Budou se vyžadovat a organizovat takové metody práce, které zajistí rychlý, ale zároveň promyšlený a důsledný postup orgánů ústředního výboru při realizaci úkolů. Uplatňuje se zásada přesného rozdělení pravomocí, osobní zodpovědnosti a soustavné kontroly. Z těchto hledisek se vymezují také vztahy mezi orgány, odděleními a pracovníky ÚV KSČ. Bude se uplatňovat zásada, aby základní materiály, připravované k projednání v orgánech ústředního výboru, byly před jejich předložením konzultovány s nižšími stranickými orgány i některými členy ÚV KSČ a předsednictva, kteří je mohou kvalifikovaně posoudit.

PŘEDSEDNICTVO ÚV KSČ bude projednávat základní otázky činnosti strany při zabezpečování usnesení plén ústředního výboru, příprav českého a XIV. sjezdu strany, a soustavně kontrolovat plnění moskevské dohody. Schůze předsednictva až do XIV. sjezdu se budou konat jednou týdně.

ÚLOHA SEKRETARIÁTU ÚV KSČ bude posílena. Na svých jednáních bude projednávat organizační otázky a problémy týkající se realizace a kontroly plnění usnesení pléna a předsednictva ÚV KSČ, zabezpečovat dělbu práce mezi tajemníky, odděleními ÚV KSČ, práci s aktivem a jednotné řízení aparátu ústředního výboru. Zasedání sekretariátu budou rovněž zpravidla týdně, projednávání obsahových otázek se budou zúčastňovat všichni vedoucí oddělení ÚV KSČ.

ODPOVĚDNOST TAJEMNÍKŮ ÚV KSČ se také zvyšuje, zejména za rozhodování o běžných organizačních otázkách a při řízení svěřených úseků v aparátu ÚV KSČ. Budou organizovány jednou týdně i častější operativní porady tajemníků ke koordinovanému postupu při řešení konkrétních úkolů projednaných orgány ÚV KSČ a konzultaci těch operativních otázek, které nebudou předmětem jednání orgánů ústředního výboru.

Jednotliví tajemníci budou organizovat pravidelně porady s pracovníky příslušných oddělení.

ODDĚLENÍ ÚV KSČ mají zvýšenou odpovědnost za praktické provádění a kontrolu přijatých usnesení. Budou iniciativně předkládat orgánům ÚV KSČ návrhy na řešení vznikajících problémů, doporučovat vyžádání zpráv o realizaci příslušných usnesení ve vládních orgánech, společenských organizacích a v územních orgánech strany. Tyto zprávy budou v předsednictvu projednávány za přítomnosti odpovědných vedoucích funkcionářů. K přípravě dokumentů pro orgány ÚV KSČ se budou vytvářet skupiny nejen podle oddělení, ale hlavně podle problémů. K zpracovávání zásadních dokumentů se bude přizvávat podle potřeby více specialistů z teoretických pracovišť strany.

PORADY VEDOUCÍCH TAJEMNÍKŮ KV KSČ se budou do XIV. sjezdu svolávat častěji. Na programu budou aktuální úkoly strany, vzájemné informace o vnitropolitické a mezinárodní politické situaci.

K JEDNOTNÉ A KVALITNÍ INFORMOVANOSTI PRACOVNÍKŮ ÚV KSČ o jednání orgánů ústředního výboru se budou pravidelně svolávat porady pracovníků jednotlivých oddělení a podle potřeby porady všech politických pracovníků.

DALŠÍ OPATŘENÍ k zlepšení metod práce na ÚV KSČ předpokládají dobudovat v aparátu skupinu plánování a předvídání, která má zpracovávat výhledy vnitropolitické situace a stranické práce tak, aby zachytily několik variant předpokládaného vývoje a předpokládaných opatření.

Bude zřízen **ÚTVAR TISKOVÉHO MLUVČÍHO ÚV KSČ** s úkolem seznamovat pracovníky tisku, rozhlasu a televize s aktuálními úkoly strany, s výsledky jednání orgánů, organizovat tiskové konference s představiteli ÚV KSČ a jejich vystupování v masových sdělovacích prostředcích.

Podivné stanovisko

Bylo, podle informací Nové svobody, tlumočeno jménem soudruha Koldera okresnímu výboru Národní fronty v Karviné. Vyplývá z něj, že soudruh Kolder se nevzdá poslaneckého mandátu, přestože 34 000 občanů Havířova, které v parlamentě zastupuje, požádalo svými podpisy o jeho odvolání. Pokud se v dohledné době mandátu vzdá, bude to prý kvůli jeho nové funkci na čs. velvyslanectví v Bulharsku, která mu znemožní účast na pracích Národního shromáždění.

Známe samozřejmě platné zákony; k odvolání z funkce je třeba vyhovět řadě požadavků, uspořádat řádné odvolací volby atd. »Pouhá« podpisová akce nic neřeší. Ovšem ignoruje-li komunista jasně projevenou vůli tisíců lidí, je to přinejmenším podivné. Vždyť v tom stanovisku se vlastně říká: ano, z funkce možná odejdu, ale ne kvůli vašemu přání, soudruzi voliči! -Ze-

ŽIVOT STRANY, č. 20/68, 25. září 1968, str. 6.

18/308/XI

Jde o budoucnost

Nejsem politik ani ekonom, nemohu předstírat konkrétní projekty, jde mi však o budoucnost toho, co strana od ledna získala a co by neměla ztratit: kredit a nadšení lidí. Zažil jsem jako patnáctiletý až osmnáctiletý mladíček tu první vinu důvěry a nadšení, kterou strana prošla po pětačtyřicátém a ještě i v osmačtyřicátém roce. Domnívám se, že z vlastní zkušenosti něco vím o tom, proč se ztratila.

Začalo to mnohem dřív než tragické procesy v padesátých letech, začalo to opovržlivým vztahem k národním tradicím, šířením jednostranné propagandy, překrucováním historie, oklešťováním občanských práv, omezováním svobody tisku a monopolizováním informací, koncentrací moci a všeobecnou centralizací. Začalo to tím, že nadšení lidí, které může žít jenom v klimatu dobrovolnosti, stalo se institucí, bylo podchycováno a vyhodnocováno i zahrnováno do kádrového materiálu.

Chtěl bych se zasazovat o to, abychom se — i když pro nás v neočekávaných a ztížených podmínkách, způsobených srpnovými událostmi — nedopustili podruhé týchž chyb, abychom snad nezačali v dobré víře lhát, abychom sice dokázali dát nadšení a obětavosti opravdu velký a smysluplný cíl, ale neudělali z nich instituci. Abychom si uvědomili, že komunistická strana zůstane potud skutečnou vedoucí silou ve státě, pokud bude stranou vpravdě revoluční, jako jí byla letos od ledna.

Jakmile se spokojí jen s »opevňováním« a »vylepšováním« vydobytých pozic, dostane se zase tam, kdo byla. A tomu by se měla bránit všemi způsoby, nejenom těmi, které v návrhu nových stanov jsou, ale např. i tím, že by se i mimo centrum, tam, kde k tomu jsou podmínky, mohla vytvořit jakási střediska marxistického myšlení, stranické teoretické pracoviště.

JAN TREFULKA,
delegát mimořádného, XIV. sjezdu
KSČ, Brno

Města hlásí klid

Bývalo to v našich městech vždycky tak. Po ospalém létě nastávalo s počínajícím podzimem oživení. Pusté a prázdné chodby starobylých radnic se znovu naplnily. Fronty žadatelů o byty se prodloužily a vždy znovu se objevily i skupinky zkroušených pravidelců, čekajících na zasedání trestní komise. Také důchodci před sociálním odborem se začali více rojit a k tomu lidé, pospíchající sem a tam na nejrůznější porady, schůze, za svými záležitostmi.

Toto léto se však příliš vymykalo tradici. Po náměstích nepoletovaly chumáče slámy, ale útržky plakátů a letáků a křivolakými uličkami nebloudily kombajny ze vzdálených krajů, ale tanky z cizích zemí. Starobylé radnice se na několik dní změnily v živé úly a do kronik bude připsána nejedna nová kapitola o tom, jak po letech znovu cizí voják požadoval klíče od města. Jaký může být po takovém létě politický podzim našich měst?

O dvou rysech hovoří snad všichni funkcionáři městských národních výborů shodně: lidé méně obtěžují s malichernostmi, jsou velkorysejší, není tolik sousedských sporů, bezvýznamných stížností. Naopak, jsou více než kdy jindy ochotni pomáhat, přispět svému městu prací i radou. To charakterizuje postoje občanů. Pro postoj funkcionářů je zase typické, že aktivně pracují dokonce i ti, se kterými se už skoro nepočítalo.

To jsou podmínky, které přes všechnu složitost situace dávají přece jen pro práci městských národních výborů lepší vyhlídky. Proto také s postupující normalizací vracejí se i funkcionáři našich měst zpět k cílům a záměrům, které připravovali a plánovali na základě akčního programu a váží i upřesňují, co se bude dělat hned, co až později, co je naléhavé a co může počkat.

Nejjednodušší to mají pokud je náš letmý pohled věrohodný v Litvínově. Cizí armády se ve městě téměř neukázaly a tak ani škody nestojí za řeč. Jaroslav Pavelka, tajemník městského národního výboru je samozřejmě spokojen. »Když je lidé na vlastní oči neviděli, ani to na ně tolik nezapůsobilo. Nemusela se dělat vlastně ani mimořádná opatření pro zajištění zásobování, nic. U nás jsme se od normálu neodchýlili a normálně budeme pracovat také dál. Máme svůj akční program, úkoly ve zvelebení města, další výstavby, rozšíření služeb... prostě v tom pokračujeme. Pravda, teď musíme znovu mobilizovat naše občanské výbory, všem funkcionářům se prodlužuje funkční období, ale to všechno půjde.«

Větší starosti, zdá se, má předseda městského národního výboru z Žatce. V rozhovoru si napřed pochvaloval, jak je dobré, že už mají po starostech s chmelem, že to dobře dopadlo, pomocníků bylo dost a také péče o ně uspokojivá, ale pak se ukázalo, že si ani teď neodpočine. »U nás byla spousta cizích vojáků, mají tady také velitelství a v lesích kolem jich je pořád nepřehledně mnoho. A to víte, z toho se po městě rodí různé chýry, pověsti. Někdy na nich něco je, jindy jsou to výmysly, ale vysvětlovat máme pořád co, aby se klid, který tu byl a je, taky udržel. Proto teď připravujeme besedy, chceme pravidelně informovat o všem také občanské výbory a tak pověstem čelit.«

Jinak ovšem v Žatci se už také snaží vrátit se k hutnému programu. Rada připravuje pro plénum zprávu o tom, jak pokročilo plnění akčního programu a bude třeba konkretizovat plán na zbytek roku a další období.

Když se rakovnický tajemník dověděl, že jedu k němu přímo z Žatce, nejprve se zajímal o to, jaké to tam bylo letos se slavnostmi chmele: »U nás nebylo nic a ani pes po tom neštěknul. A rakovnické slavnosti černého a zeleného zlata, ty měly už nějakou tradici. Samozřejmě, že jsme se nebáli, že by došlo k nějakým výstřelkům. Lidi mají rozum, chovali a chovají se velice ukázněně, ovšem nálada je špatná. Mezi lidmi je takové zklamání a smutek, že si na naše slavnosti asi ještě počkáme.«

Smutek rakovnických podobně jako jinde, nemá naštěstí vliv na jejich aktivitu a zájem o věci veřejné. Naopak, na veřejné schůze chodí víc lidí než jindy a také když je potřeba šikovných rukou, nikdy nescházejí. Poslanci to ovšem přitom nemají nijak lehké. Trápí se, protože na mnoho otázek, se kterými za nimi občané chodí, si sami nedovedou odpovědět. Snaží se aspoň o jedno — aby lidé nepřestali držet pohromadě, vzájemně si pomáhali a společně hledali východiska.

Ladislav Horník, rakovnický tajemník, přitom vypočítal, co všechno z akčního programu už splnili (připravoval právě zprávu pro plénum národního výboru) a co chtějí dělat dál. Ovšem nejbližší plenární zasedání rakovnického národního výboru má před sebou navíc i důležitý politický úkol: volby. Bude se měnit systém komisí národního výboru, podstatně se změní proto i složení rady a to bude zkouška důvěry pro mnoho funkcionářů. »Budeme postupovat důsledně demokraticky, jak se to od ledna učíme. Máme vypracován jednací řád národního výboru, který budeme schvalovat a podle něj už budeme postupovat. Volby budou samozřejmě tajné. Pravda, volební období se nám všem prodloužilo, netroufám si odhadnout, kdy vůbec se budou konat volby do národních výborů, ale chceme, aby naši občané věděli, že od demokratických principů ustupovat nebudeme.«

Tak tedy začíná politický podzim našich měst. Bez slavností a bez fanfár, ale také bez skleslosti a zdrcení. Dělá se, co je třeba. Tam, kde se musí napravovat škody, národní výbory se o to starají. Tam, kde je hmotných škod méně, pokračuje výstavba, zvelebovací práce, národní výbory se snaží, aby se zlepšovaly služby. Mnozí poslanci se už letos těšili, že jim práce skončí, že si po volbách odpočinou a nechají se starat zas jiné... Zatím to nejde a nikdo nenaříká. Naopak, mnoho poslanců se v těchto pohnutých dnech »rehabilitovalo« a lidé to s uspokojením berou na vědomí.

Města hlásí klid, ale není to klid mrtvý, nýbrž klid regulární práce, konané za ztížených, nepříjemných podmínek, zato však o to obětavější a důslednější.

-ek-

SVĚT V OBRAZECH, č. 38/68, 5. října 1968, str. 4.

— ARMÁDA... K ČEMU VLASTNĚ máme armádu?, ptal se mě jeden pán. A rozprostřel přede mnou svou představu: Hradní stráž, pár dechovek v uniformách, přehlídkovou rotu... To ostatní prý je, jak se vždycky ukáže, stejně nanic. Nuže, neupírám tomu pánovi právo na vlastní představu — mimo jiné je poplatník. Ale souhlasit s ním nemohu.

Armáda je kromě jiného jedním ze základních symbolů (a také pilířů) svrchovanosti moderního státu. My jsme si to nevymysleli, ale obávám se, že ani tak to nemůžeme nerespektovat. Ozbrojené síly má a udržuje na úrovni svých potřeb například i Švýcarsko a Švédsko. Rakousko, jehož neutralita je zaručena Státní smlouvou. Vojsko, jaké navrhoval ten pán, zas naproti tomu měl protektorát Böhmen und Mähren. Mluvit o plném obnovení suverenity a zároveň o rozpuštění armády je... řekněme nemoudré.

Dost jsem v minulých dnech přemýšlel o tom, jaké je nejobjektivnější měřítko pro posouzení morálních, organizačních, zkrátka vojenských kvalit armády. Došel jsem k závěru, že jediným možným kritériem je, jak taková armáda je připravena plnit a plní rozkaz. Československá armáda v srpnových dnech byla připravena plnit rozkaz sebetěžší a se ctí splnila ten nejtěžší. Dále pomáhala po všechny ty dny svému lidu jak mohla a byla to nesmírně účinná pomoc.

Dost jsem v minulých dnech přemýšlel i o tom, jak bych se choval, kdybych byl zrovna teď na vojně. Když jsem si kroutil svých dvaadvacet, býval jsem tu a tam chválen za iniciativu a tu a tam kárán za to, že jaksi podceňuju zákryt; což v armádě této země je velice častý případ. Psával jsem za 633, za 501, za 304 Praha a nakonec jsem samozřejmě stříhal metr. Teď bych, vážně, asi hleděl být dobrý voják. Co nejlepší voják. I s tím zákrytem. Ti kluci, co zrovna jsou nebo do těchto dnů byli v kasárnách, ostatně nepotřebovali, abych jim to já nebo kdokoliv jiný poradil.

Když se tak podíváte proti toku dějin těchto dvou národů, uvidíte skoro nepřetržitý zápas o suverenitu. Zápas vedený zbraněmi ducha, ale i zbraněmi hmotnějšími. Armáda této země vyrostla z tradic bojů o svobodu. Zeptejte se legionářů z první války, zeptejte se bojovníků od Sokolova, Tobruku, Banské Bystrice na jejich názor o současné československé armádě.

Lidi, nerozpouštějme svou armádu ani u piva; přesně splnila rozkaz presidenta republiky, statečného vojáka, člověka, kterému věříme. Hlídejme si ji, buďme na ni přísní, kde to potřebuje, ale poděkujme jí, kde to zaslouží. K tomu poděkování by se například velice hodil 6. říjen, Den československé lidové armády.

Miloslav Jenšík